Karpatské drevené cerkvi, n. o.

Tradície pre súčasnosť

Inventarizácia remesiel sninského regiónu

Miroslav Buraľ – Jozef Fundák – Jozef Hrabovský

Snina 2018

Realizované s finančnou podporou
Úradu vlády Slovenskej republiky
– program Podpora regionálneho rozvoja

ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Obsah

ZOZNAM SKRATIEK....3

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA REMESLA....4

VYMEDZENIE SNINSKÉHO REGIÓNU....7

METODIKA PRÁCE....8

HISTORICKÉ MEDZNÍKY ROZVOJA REMESIEL REGIÓNU....9

PREHĽAD IDENTIFIKOVANÝCH REMESIEL....14

Debnárstvo....14

Dechtárstvo....15

Drotárstvo....17

Garbiarstvo....18

Gubárstvo....20

Hrnčiarstvo....22

Ikonopisectvo....24

Iluminátorstvo....26

Kamenárstvo....28

Kolárstvo....31

Korytárstvo....32

Košikárstvo....34

Kotlárstvo – medikováčstvo....36

Kováčstvo....37

Kožušníctvo....40

Krpčiarstvo....41

Metlárstvo.....43

Remenárstvo.....45

Rezbárstvo.....47

Salašníctvo.....50

Sklárstvo.....52

Spracovanie rohoviny.....54

Stolárstvo.....55

Šindliarstvo.....57

Tesárstvo.....59

Tkáčstvo.....61

Tokárstvo.....64

Valchárstvo.....66

Voskárstvo.....67

Výšivkárstvo.....69

Zámočníctvo.....71

Zdobenie kraslíc.....72

ZÁVER.....76

PRAMENE A LITERATÚRA (VÝBER).....78

ZOZNAM PRÍLOH.....80

ZOZNAM SKRATIEK

ČSR – Československá republika

DO Fénix – Detská organizácia Fénix, o. z., Snina

GKFÚ – gréckokatolícky farský úrad

HNCH – Hámorský náučný chodník, Zemplínske Hámre

IS TO – Informačné stredisko, Topoľa

NKP – národná kultúrna pamiatka

NP PO – Národný park Poloniny

OM ST – Obecné múzeum, Stakčín

OM ZH – Obecné múzeum, Zemplínske Hámre

OZ – občianske združenie

PFÚ – pravoslávny farský úrad

SNM – MUK – Slovenské národné múzeum – Múzeum ukrajinskej kultúry, Svidník

ŠM BJ – Šarišské múzeum, Bardejov

VN – vodárenská nádrž

ZM MI – Zemplínske múzeum, Michalovce

VM HE – Vihorlatské múzeum, Humenné

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA REMESLA

Remeslo predstavuje malovýrobu alebo službu s vysokým podielom ručnej práce. Vyžaduje si tiež odbornosť, dosiahnutú vzdelaním, praxou, prípadne iným spôsobom (autodidaktické štúdium, konzultácie, odovzdávanie skúseností v rodinnej línii). Vykonávané je pritom kvôli tvorbe zisku (zárobku) ako hlavná zárobková činnosť (prípadne doplnková), čím sa odlišuje od domácej výroby pre vlastnú potrebu. Založené je na obmedzenej deľbe práce v rámci dielne. Takáto deľba práce vznikla v procese druhej veľkej spoločenskej deľby práce tým, že sa remeslo oddelilo od poľnohospodárstva. V období feudalizmu sa remeslo vyvíjalo v rámci feudálneho veľkostatku, neskôr sa sústreďovalo v mestách a bolo organizované v cechovom zriadení. Rozvoj remeselnej výroby a tovarovo-peňažných vzťahov napokon viedol k premene remesla ako súčasti jednoduchej tovarovej výroby.

V dejinách ľudstva pritom prebehli tri základné spoločenské deľby práce:

- Prvú deľbu práce predstavovalo rozdelenie poľnohospodárstva na poľnohospodársku prvovýrobu a chov dobytka.
- V rámci druhého delenia sa odlúčili činnosti (remeslá), ktoré boli doplnkovou činnosťou poľnohospodárstva (napr. výroba poľnohospodárskeho náradia).
- Tretia spoločenská deľba práce bola spôsobená postupnou špecializáciou a zvyšovaním produktivity i kvality remeselnej výroby, pričom vznikol obchod (spočiatku išlo o výmenný tovarový obchod, neskôr vznikol zárodok peňažného obchodu, a to priznaním hodnoty predmetom, ktorú akceptovali obe strany, teda kupujúci aj predávajúci).

Remeslá môžeme deliť podľa nasledujúcich kritérií:

- **podľa platnej legislatívy**
- remeselné – ide o výber remesiel, pri ktorých musí byť získané príslušné oficiálne vzdelanie;
- viazané – podmienkou je odborná spôsobilosť, získaná inak;
- voľné – na výkon činnosti nie je potrebné príslušné vzdelanie (výučný list či vysokoškolský diplom), ale registrácia činnosti;
- domáca výroba – má svoju právnu špecifikáciu, avšak inak sa na ňu nevzťahujú výraznejšie požiadavky (slúži totiž na vlastnú potrebu, spotrebu, prípadne predaj prebytkov; častou motiváciou je osobný záujem bez potreby výraznejšieho pracovného

výkonu a tvorby zisku; nevzťahujú sa na ňu odvody, nie je potrebná ani registrácia činnosti).

- **podľa miesta výkonu (pôsobiska)**
- stabilné – výkon remesla je na jednom mieste;
- vandrovné – miesto výkonu remesla sa mení podľa potreby.
- **podľa materiálového zamerania**
- kameň;
- drevo;
- kov;
- sklo;
- pletivá;
- koža a kožušiny;
- textil;
- keramika;
- rôzne materiály.
- **podľa činnosti**
- výrobné;
- služobné – výsledkom činnosti je služba;
- kombinované – ide o kombináciu predchádzajúcich.
- **podľa verejnej dostupnosti**
- verejné – činnosť je dostupná každému záujemcovi;
- dozorované – činnosť je sledovaná a má vysoké nároky na bezpečnosť s vymedzením okruhu zákazníkov aj realizátorov prác (napr. tlač cenín);
- ilegálne – činnosť je vykonávaná tajne, ide o nedovolené kopírovanie legálnej činnosti (napr. falšovanie cenín a tovaru).
- **podľa intenzity výroby**
- sezónne – činnosť sa vykonáva v určitom ročnom období, podľa dostupnosti materiálu, prípadne v závislosti od pracovných podmienok (zima, teplo);
- príležitostné – činnosť je závislá od občasnej potreby;
- stále – činnosť je vykonávaná dlhodobo, prípadne v pravidelných cykloch.
- **podľa názorovej príslušnosti**
- cirkevné – výkon činnosti si vyžaduje príslušnosť k cirkevnej organizácii, alebo je pod jej priamou kontrolou;

- svetské – výkon činnosti je realizovaný bez požiadavky názorovej príslušnosti;
- komunitné – výkon činnosti si vyžaduje príslušnosť k užšej názorovej skupine.
- **podľa sortimentného delenia**
- nástroje a náradie;
- hudobné nástroje;
- zbrane;
- potraviny;
- stroje a mechanizmy;
- ošatenie a doplnky;
- nábytok a dekoratívne predmety;
- knihy;
- mince a ceniny.
- **podľa charakteru prác**
- stavebné;
- ľudové;
- umelecké;
- hospodárske;
- priemyselné.

VYMEDZENIE SNINSKÉHO REGIÓNU

Sninský región sa nachádza v severovýchodnej časti Slovenska, v súčasnosti ho stotožňujeme s okresom Snina. Tvorí ho okresné mesto Snina a 33 obcí – Belá nad Cirochou, Brezovec, Čukalovce, Dlhé nad Cirochou, Dúbrava, Hrabová Roztoka, Hostovice, Jalová, Kalná Roztoka, Klenová, Kolbasov, Kolonica, Ladomirov, Michajlov, Nová Sedlica, Osadné, Parihuzovce, Pčoliné, Pichne, Príslop, Runina, Ruská Volová, Ruský Potok, Stakčín, Stakčínska Roztoka, Strihovce, Šmigovec, Topoľa, Ubľa, Ulič, Uličské Krivé, Zboj a Zemplínske Hámre. Pri troch obciach súbežne používame aj ich historické názvy – Telepovce (Osadné), Rozdiel, resp. Rozďil (Nová Sedlica) a Jozefova dolina (Zemplínske Hámre).

Pre potreby štúdie sa zaoberáme i ďalšími obcami, ktoré už v súčasnosti neexistujú (zanikli). Konkrétne ide o sedem obcí – Dara, Ostrožnica, Ruské, Smolník, Starina, Veľká Poľana a Zvala, ktoré zanikli v súvislosti s výstavbou Vodárenskej nádrže Starina v 80. rokoch 20. storočia.

Sninský región je zo severu ohraničený štátnou hranicou s Poľskom a z východu štátnou hranicou s Ukrajinou. Žije tu 36 610 obyvateľov (stav k 31. decembru 2017), pričom v okresnom meste Snina býva 19 971 ľudí. Výmera predstavuje 804,74 km^2.

METODIKA PRÁCE

Metodika práce v rámci tejto štúdie spočívala v prieskume:

- historických dokumentov;
- zachovaných artefaktov v zbierkových fondoch.

Pri prieskume historických dokumentov boli preskúmané predovšetkým:

- urbáre feudálnych panstiev Humenné, Snina a tereziánske urbáre jednotlivých obcí;
- údaje z prvého súpisu obyvateľstva Uhorska z roku 1869;
- matričné záznamy farností z obdobia 18. – 20. storočia;
- dostupné knižné zdroje, zaoberajúce sa históriou remesiel.

V rámci prieskumu zachovaných artefaktov boli preskúmané zbierkové fondy:

- Vihorlatského múzea v Humennom (zbierkový fond národopisného oddelenia zahŕňa spolu 3 975 kusov zbierkových predmetov, z toho sninský okres zastupuje 1 785 predmetov, ktoré pochádzajú z 25 súčasných obcí a z okresného mesta Snina; uvedený fond tiež zahŕňa predmety z už spomínaných siedmich zaniknutých obcí – Dara, Smolník, Zvala, Ostrožnica, Veľká Poľana, Starina a Ruské; vo fonde ale absentujú predmety z deviatich obcí okresu – z Jalovej, Kolbasova, Michajlova, Parihuzoviec, Pčolinéh o, zo Strihoviec, Šmigovca a z Uličského Krivého; najviac zbierkových predmetov pritom pochádza zo Sniny – je ich 856; fond sa začal tvoriť od roku 1967);
- Zemplínskeho múzea v Michalovciach (zbierkový fond národopisného oddelenia zahŕňa spolu 3 113 kusov zbierkových predmetov, z toho sninský okres zastupuje 108 predmetov, ktoré pochádzajú z piatich súčasných obcí; najviac zbierkových predmetov pochádza zo Stakčína – je ich 99; fond bol vytvorený v období rokov 1956 až 1971);
- kaštieľa v Snine (zbierkový fond nie je evidovaný, pričom ide o zbery z mesta Snina; fond sa začal tvoriť po roku 2000);
- Obecného múzea v Zemplínskych Hámroch (zbierkový fond nie je evidovaný, ide o zbery predovšetkým z obce Zemplínske Hámre; fond sa začal tvoriť po roku 2000);
- Obecného múzea v Stakčíne (zbierkový fond nie je evidovaný, ide o zbery najmä z obce Stakčín a obcí Uličskej doliny; fond sa začal tvoriť po roku 2000);
- privátne zbierkové fondy rôznych zariadení a jednotlivcov (napr. penziónu Jurčišin v Ladomirove, penziónu Beskýd v Novej Sedlici alebo Informačného strediska v Topoli);
- dostupná fotodokumentácia artefaktov a remesiel;
- dostupná literatúra, zaoberajúca sa remeslami.

HISTORICKÉ MEDZNÍKY ROZVOJA REMESIEL REGIÓNU

Mesto Snina a prevažná väčšina obcí sninského regiónu bola trvalo osídlená počas tzv. valašskej kolonizácie v období od 14. do 17. storočia. Na domácom zvykoslovnom práve založili iba jedinú obec – Dlhé nad Cirochou. V súvislosti s rozvojom železiarstva na začiatku 19. storočia vznikla posledná obec – osada Jozefova dolina (dnešné Zemplínske Hámre), pričom prví osadníci sa tu presídlili hlavne z okolia Gelnice a Margecian.

Z hľadiska historického vývinu remesiel v sninskom regióne môžeme vyčleniť nasledujúce obdobia:

- **obdobie valašských výsad a lehôt**

Na osídľovaní sninského regiónu sa podieľali predovšetkým Valasi, ktorí boli rusínskeho pôvodu. Pásli ovce, hospodárili a žili podľa valašských zvyklostí a nového, v Uhorsku vytvoreného **valašského či rusínskeho práva**. Samotné mesto Snina bolo považované za „najvalašskejšie“ mesto Uhorska. Uvedená skutočnosť sa premietla aj do najstaršieho erbu tohto mesta, kde je zobrazený Valach s pasúcimi sa ovečkami. Valašské právo v Uhorsku zaniklo v súvislosti s tereziánskou urbárskou reformou v roku 1767.

Na tomto území, osídlenom valašským obyvateľstvom, existovali krajne či vojvodstvá a pôsobili v nich krajnici – valašskí vojvodovia. **Krajňa** predstavovala územnú súčasť feudálneho panstva, pričom zahŕňala niekoľko susediacich valašských dedín. **Krajnik** mal právo súdiť Valachov a riešiť sťažnosti, patrili mu tiež peňažné pokuty. Zodpovedal za plnenie povinností Valachov voči zemepánom a za platenie krajinskej dane kráľovi. Najstarší údaj o krajnikoch – vojvodoch pritom pochádza z roku 1413. Konkrétne išlo o vojvodov Stepana a Stana, ktorí bývali niekde v obci Pichne (*Stephanus et Sthan vaivode*). Sídla krajní sa zvyčajne menili podľa bydliska krajnika. Na čele týchto valašských dedín stáli valašskí **dedičnírichtári – kenezi**, ktorých v urbároch označovali ako **šoltésov**.

Zo sninského regiónu sa nateraz nezachovala žiadna listina, ktorá by formulovala výsady tunajších Valachov, hoci v minulosti nepochybne existovala. Rozsah výsad valašského práva v rámci Slovenska v súčasnosti najrozsiahlejšie i najkompaktnejšie dokumentuje **listina uhorského kráľa Mateja I. z roku 1474, udelená oravským a likavským Valachom**. Podľa tohto privilégia Valasi (skrátene): 1. nemali platiť žiadne krajinské dane; 2. boli oslobodení od robôt; 3. súdiť ich mohol iba valašský vojvoda; 4. boli oslobodení od platenia poplatkov a mýta z vecí, vezených na trh; 5. mali právo pásť ovce v lesoch; 6. z oviec a kôz mal každý Valach odovzdať dvadsiatok; 7. každý Valach, ktorý

mal ovce, mal každoročne poskytnúť jedného škorca a popruh; 8. s kušou mali strážiť cesty pred zlodejmi, lúpežníkmi a inými zločincami; 9. pocestným mali zabezpečiť sprievod.

Nepriamy doklad o podobných výsadách Valachov v sninskom regióne predstavuje erb najstaršej obce sninského regiónu – dediny Pichne, kde sa nachádza zbraň – kopija (symbolizuje povinnosť tunajších Valachov strážiť a ochraňovať cesty cez karpatské hrebene).

Charakteristickým zamestnaním Valachov bolo až do 17. storočia hlavne **ovčiarstvo**. Vďaka chovu odolnejších druhov oviec, ktoré boli schopné spásať tvrdšiu trávu, dokázali Valasi obhospodarovať dovtedy takmer nevyužívané horské lúky a pasienky. Pozostatok ich činnosti v sninskom regióne predstavujú vzácne horské lúky nad hornou hranicou lesa – **poloninské lúky** v Národnom parku Poloniny.

Hlavnou produkciou Valachov bola salašnícka produkcia a spracovanie ovčieho mlieka na syr (bryndzu) a žinčicu. Podľa niektorých odborníkov sa chov oviec na salaši považuje za samostatné remeslo – **salašníctvo**. Za samostatné remeslo – **rezbárstvo** – možno považovať i výrobu drevenej formy s reliéfnou výzdobou na údený ovčí syr – oštiepok, drevených črpákov na žinčicu a signalizačných nástrojov – trembít.

Popri produkcii a spracovaní mlieka mala dôležitú úlohu aj produkcia vlny plemenom **valašskej ovce**. To zároveň podnietilo i rozvoj domácej **výroby tkaného vlneného textilu**. Špecifický prínos valašskej kolonizácie do tradičnej textilnej kultúry Slovenska predstavuje zhotovovanie gúb, a to vo forme pokrovca či ako odevu. Tento jediný druh textilnej výroby, ktorý sa na územie Slovenska dostal počas valašskej kolonizácie, však nadobudol i formu remeselnej výroby – **gubárstva.**

So salašníctvom a s chovom oviec tiež súvisí produkcia a výroba predmetov z kože – opaskov a krpcov, čo dalo základ pre rozvoj **remenárstva** a **krpčiarstva**.

- **obdobie valašských povinností**

Až do 17. storočia neboli Valasi povinní platiť kráľovi krajinskú daň v zmysle krajinských zákonov z roku 1459. Až v roku 1557 snem rozhodol o zdaňovaní Valachov a Rusínov. Keďže Valasi obvykle nemali dedinské domy, pretože bývali na salašoch a chovali početné stáda zvierat, snem v roku 1563 spresnil, že salaše sa majú zdaňovať polovičnou daňou. Prvé komplexné údaje o valašských dedinách v sninskom regióne sa tak nachádzajú až v portálnych súpisoch od roku 1567.

Na humensko-sninskom panstve museli Valasi zemepánovi každoročne vyplatiť tzv. **strungálsku daň**, ktorá pozostávala z odvádzania poplatkov a naturálnych platieb (vo forme

oviec, syra, ovsa, masla, líščej kože, remenného popruhu, včelieho vosku, vlneného pokrovca, zajaca a šindľov).

V súvislosti s povinnosťou platiť túto daň i s ďalšími odvodovými povinnosťami sa začali Valasi postupne, od 16. storočia, venovať roľníčeniu, avšak to bolo stále spojené s chovom oviec. V uvedenom období tiež došlo k rozvoju výroby vlnenej tkaniny, upravenej splstením (ubíjaním) vo valche, ktorá bola označovaná ako **valašské súkno**. Budovanie válch v horských oblastiach sa pod vplyvom valašskej kolonizácie rozvinulo až do podoby samostatných remesiel – **tkáčstva** a **valchárstva**.

Tunajší Valasi boli rusínskeho pôvodu, teda ich radíme k východným Slovanom. Pôvodne boli všetci pravoslávneho vyznania, neskôr gréckokatolíckeho. Pre svoje náboženské obrady tiež stavali charakteristické drevené chrámy s bohatou ikonopisnou výzdobou. Táto skutočnosť postupne viedla aj k rozvoju **tesárstva, šindliarstva, voskárstva, ikonopisectva** a **iluminátorstva**.

- **obdobie majerského hospodárenia**

K rozvoju majerského hospodárenia dochádzalo od druhej polovice 16. storočia a potom hlavne v 17. storočí, keď v dôsledku vojen a feudálnych rozbrojov zostala veľká časť pôdy na vidieku neobrobená, spustošená a sedliacke grunty boli opustené. Zemepáni túto pôdu najprv dávali do užívania svojim poddaným za poplatky, čo však bolo málo výnosné. Opustené pozemky preto začali neskôr pripájať k svojej alodiálnej pôde a na najúrodnejšom mieste v chotári sceľovať do majera. Vo vybraných dedinách si tiež dávali stavať hospodárske dvory s budovami, ktoré potom fungovali ako miestne strediská hospodárskeho, spoločenského i správneho života.

Na majeroch vlastníci hospodárili vo vlastnej réžii, a to prostredníctvom svojich úradníkov, pričom na obrábanie pôdy, pestovanie plodín a chov dobytka využívali prácu svojich poddaných – tí museli, v rámci robotných povinností, robotovať na panskej majerskej pôde a obrábať ju vlastnými nástrojmi. Išlo tak o racionálne spojenie nevyužívanej pôdy a nútenej práce poddaných.

Majerské hospodárenie teda znamenalo nielen ekonomický prínos, resp. rozvoj poľnohospodárstva, ale prispelo i k rozvoju viacerých remesiel a obchodu.

Rovnaké to bolo aj v sninskom regióne.

Prvá písomná zmienka o hospodárskom dvore v Snine pochádza z roku 1621. Podrobnejšie údaje o kúrii a majeri zas pochádzajú zo súpisov z rokov 1623, 1647, 1649, 1654 a 1655. Tvorilo ho 17 objektov (pre potreby panstva, správcov a služobníctva). Kvôli zabezpečeniu chodu majera boli potrebné remeslá – tie vtedajší vlastníci rozvíjali tým, že

remeselníkov povyšovali do stavu **slobodníkov**, teda **libertínov** (oslobodení boli od zemepanských povinností). Daným spôsobom sa tak v regióne rozvinulo predovšetkým **kováčstvo, kolárstvo, tkáčstvo, zámočníctvo (kľučiarstvo), sklárstvo** a **hrnčiarstvo**.

V uvedenom období sa okrem sninského majera ďalšie menšie majere nachádzali v Dlhom nad Cirochou a Hostoviciach.

Postupným zálohovaním majetkov sa majere začali rozvíjať aj v ďalších obciach sninského regiónu, pričom ich rozvoj zaznamenal vrchol v polovici 19. storočia. Majere sa tak nachádzali v Dlhom nad Cirochou, Snine, Stakčíne, Starine, Kalnej Roztoke, Stakčínskej Roztoke, Klenovej, Ubli, Dúbrave, Pichnom, Pčolinom, Hostoviciach, Ostrožnici, Kolbasove, Topoli a Uliči.

- **obdobie karpatských plajov**

Staré rusínske slovo **plaj** označuje cestu, prekonávajúcu karpatské hrebene – Beskydy. O rozvoj ciest v sninskom regióne sa pričinili najmä Drugethovci, ktorí bohatli predovšetkým na obchode s vínom – z tokajských viníc pri obci Tolcva totiž vozili kvalitné vína do Poľska, kde mali i svoje majetky (zámok Laszky), pričom vedeli obísť bohaté mestá (Košice, Bardejov), ktoré z uvedeného obchodu tiež profitovali.

Sninským regiónom prechádzali tri obchodné cesty do Poľska. Prvá – tzv. Poľská cesta („Poľska puť“) viedla zo Sniny cez Hostovice, za Osadným prekonávala Beskýd a končila v meste Wola Michowa. Druhá zas viedla zo Sniny cez Starinu, za Zvalou prekonávala Beskýd a končila v meste Cisna. Po výstavbe novej cesty zo Sniny do mesta Cisna cez Ruské sedlo predchádzajúce dve trasy stratili svoj význam.

Na cestách, ktoré budovali a udržiavali zemepáni na svojich majetkoch, vyberali mýto, a to za tovar, prevážaný na blízky či vzdialený trh alebo jarmok. Takého mýtnice boli pritom vybudované v Hostoviciach (1690), vo Zvale (1657, 1690) i v samotnej Snine (1691).

Prepravovalo sa najmä víno do Poľska a soľ do Uhorska. Poľská soľ bola lacnejšia a jej doprava výhodnejšia, preto sa často aj pašovala. Aby tomu zabránili, po roku 1741 zriadili v sninskom regióne vojenské stráže, a to v obciach Osadné, Hostovice, Zvala, Ruské, Topoľa, Ruský Potok a Zboj.

Obchodné cesty tiež prispeli k rozvoju remesiel a služieb, spojených s furmanstvom (ubytovanie, pohostinstvo), ako aj **debnárstva, kolárstva, drotárstva** a **sklárstva**.

- **obdobie rozvoja železiarstva**

I napriek tomu, že prvé údaje o výskyte a ťažbe železnej rudy v sninskom regióne pochádzajú z prvej polovice 18. storočia, k rozvoju železiarstva došlo až na začiatku 19.

storočia, a to zásluhou podnikateľského rodu Rhollovcov – jeho členovia začali opätovne ťažiť železnú rudu v doline Barnovho potoka, na svahoch Sninského kameňa. Postupne, od roku 1815, tu založili päť hút a dva hámre na spracovanie vyťaženej železnej rudy. Novovzniknutá osada – Jozefova dolina (Josefsthal, Jozsefvölgy) – dostala pritom pomenovanie po svojom zakladateľovi.

Železiarstvo tu úspešne rozvíjali Jozef Rholl a po ňom i jeho syn Štefan a vnučka Klára Rhollová – Csákyová. Štefan Rholl dal tiež v roku 1841 postaviť malú zlievareň *Herkules*, podľa miestneho pomenovania *Mašu*, kde sa tavila železná ruda a vyrábal riad, surové plechy, obruče na vozy a ďalšie liatinové výrobky, ktorými potom zásoboval celý Zemplín. Na začiatku 60. rokov 19. storočia dala Klára Rhollová – Csákyová postaviť zlievareň i v susednej Belej nad Cirochou, ktorá bola pomenovaná po nej ako Klárina huta.

Klára Rhollová predala pred rokom 1869 rodinný podnik Karolovi Schmidtovi, ktorý ho následne, okolo roku 1875, postúpil Filipovi Eugenovi, grófovi z Flandier – druhorodenému synovi belgického kráľa Leopolda I.

Železiarska výroba v Jozefovej doline zanikla na konci 19. storočia.

Rozvoj železiarstva priniesol i rozvoj niektorých remesiel ako súčasti továrenskej výroby – **baníctva, uhliarstva, kováčstva, hámorníctva** a **sklárstva**. Po zániku železiarskej výroby sa ako samostatné remeslo uplatnilo predovšetkým uhliarstvo. Zásluhou Jozefa Rholla sa začali v Snine od roku 1838 konať i pravidelné jarmoky, ktoré tiež prispeli k rozvoju remesiel v sninskom regióne.

- **obdobie socializmu**

Toto obdobie je spájané predovšetkým so všeobecným zánikom remesiel. V sninskom regióne však – naopak – znamenalo rozvoj **metlárstva** ako domáceho remesla, bolo to tiež obdobie rozvoja **hrnčiarstva** v Snine.

PREHĽAD IDENTIFIKOVANÝCH REMESIEL

Debnárstvo

Predstavuje remeselnú i domácu výrobu drevených nádob z dúžok, spojených drevenými alebo kovovými obručami. Výsledné produkty sa používali na prípravu, uskladnenie a transport tekutín, potravín či iného tovaru. Sudy a kade sa pritom vyrábali z tvrdého dubového dreva, gelety, šafle, sudy (*bočki*), vedrá, džbery, putne, kanvy, mútovníky, šechtáre, korce a nádoby na pranie a vyváranie bielizne zas z mäkkého jedľového alebo smrekového dreva.

Debnárstvo v sninskom regióne bolo závislé od poľnohospodárstva, vinohradníctva (vínna réva sa v Snine pestovala od 16. do 19. storočia), pivovarníctva (Snina, Zvala), liehovarníctva (Stakčín, Ubľa) a furmanstva.

Základom debnárskej technológie bola výroba dúžky – jej tvar bol pritom pri každom výrobku iný. Dúžky sa opracovávali na *púšťacej lavici*. Zaoblenie, resp. sklon bočnej hrany bol kontrolovaný formou – *modľou*. Debnár mal desiatky *modlí* – podľa druhu výrobku. Dúžky sa potom skladali do obruče a nabíjaním obručí boli sťahované do formy nádoby. Pri sudoch sa navlhčené dúžky sťahovali za horúca nad ohňom. Do drážky (*utor*) na okraji vnútornej steny nádoby sa následne osadilo doskové dno.

Najstaršie údaje o debnároch v sninskom regióne sa dochovali v urbári humenského panstva z roku 1612. V Snine boli vtedy debnármi Matias Kolesar (libertín) a Michal Baskanič (libertín). Zo začiatku 19. storočia sa zachoval údaj o debnárovi v Stakčíne (bol ním Juraj Kots, ktorý zomrel v roku 1823), z roku 1869 zas pochádza údaj o debnárovi v Kolonici (Vasiľ Bililo, narodený v roku 1815 v Kolonici), v roku 1959 sa gelety vyrábali v Uličskom Krivom (zaoberal sa tým Peter Huda).

Rozšírenie na Zemplíne

Debnárstvo na Zemplíne sa uplatnilo najmä v oblastiach s rozvinutým vinohradníctvom. Debnárske dielne sa tak nachádzali predovšetkým v michalovskom, sobranskom a humenskom regióne. V Humennom tiež v roku 1643 vznikol cech debnárov.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X	X	X

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo toto remeslo historicky zaznamenané v štyroch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch sa pritom nachádzajú debnárske výrobky z deviatich obcí sninského regiónu. Ide predovšetkým o maselnice, sudy, dieže, putne a gelety. Najviac ich pochádza z lokalít Dara (7), Ladomirov (3), Nová Sedlica (3), Ruské (5), Snina (22), Stakčín (5) a Zvala (2).

Prehľad rozšírenia remesiel v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				O		
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
		O				
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	O		O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	O		X, O		X, O	O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X				O	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Dechtárstvo

Ide o výrobu dechtu tepelným rozkladom štiepaného ihličnatého dreva a brezovej kôry bez prístupu vzduchu v jamách alebo milieroch. Na Slovensku sa decht, nazývaný i smola, získaval ako vedľajší produkt pri výrobe dreveného uhlia. Bola to tiež surovina na výrobu kolomaže, využíval sa aj v kolárstve, garbiarstve či liečiteľstve.

O jeho rozšírení v sninskom regióne v ranom stredoveku svedčí aj zachovaný názov obce Smolník. V 19. storočí (1869) bol zaznamenaný jeden dechtár (ako remeselník) v Klenovej – išlo o Samuela Lechmana (narodeného v roku 1855 v Klenovej).

Drevené uhlie sa pritom na prelome 19. a 20. storočia pálilo vo väčšine obcí sninského regiónu.

Rozšírenie na Zemplíne

Dechtárstvo na Zemplíne bolo rozvinuté najmä v oblastiach, kde sa pálilo drevené uhlie.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X		X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Počas výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané v 20 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí či v rôznych iných zbierkových fondoch sa pritom nenachádzajú žiadne zbierkové predmety, viažuce sa k tomuto remeslu. Dokumentuje ho predovšetkým zachovaný názov zaniknutej obce Smolník a obecná pečať z prvej polovice 19. storočia.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X					
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
		X		X	X	
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
		X		X	X	
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
					X	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X		X	X, O	X	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
		X		X		
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Drotárstvo

Toto remeslo predstavuje podomové opravovanie kuchynského riadu drôtom alebo zhotovovanie, resp. predaj výrobkov z plechu a drôtu. Drotári pritom pôvodne opravovali hrnčiarsky riad haftovaním (prevlečením drôtu cez dierky, navŕtané v nádobe) alebo drôtovaním (opletením riadu drôtenou sieťou). Po roku 1875 začali opravovať aj plechový riad, a to plátaním plieškami, letovaním či cínovaním. Drotári na predaj ponúkali i hotové výrobky (vešiaky, šparáky do fajok, pasce, klietky, košíky alebo podnosy), resp. výrobky z plechu (cedidlá, strúhadlá, lieviky, pekáče, krhly, lampáše, sväteničky či plechové hračky).

Najstaršie údaje o drotároch v sninskom regióne pochádzajú z roku 1869 a týkajú sa obcí Nová Sedlica (Henko Gimloža, narodený v roku 1810 v Novej Sedlici) a Ruské (Mendel Guttman, narodený v roku 1835 v Buku, Poľsko).

Rozšírenie na Zemplíne

Zemplín patril medzi územia, kde sa pomerne dlho udržala obľuba hlinených riadov pre mliečne hospodárstvo, a to najmä v jeho severnej časti. A aby sa takýto riad uchoval čo najdlhšie, potrebné boli drotárske opravy. Predpokladá sa pritom, že tieto remeselné práce zabezpečovali predovšetkým drotári zo Spiša, resp. z oblasti Zemplínskych vrchov.

Údaje o drotárstve ako o samostatnom remesle v nami skúmanej časti Zemplína sú vzácne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
				X		

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v dvoch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch sa pritom nachádzajú tri remeselné výrobky, späté s drotárstvom – konkrétne ide o hrnčiarske výrobky, opletené drôtovanou sieťou.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				X		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X		O			
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
					O	O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Garbiarstvo

Ide o remeselnú a domácu výrobu, zameranú na spracovanie surových zvieracích koží na useň. Do 18. storočia spracovávali kožu aj ševci, ktorí ju potrebovali na výrobu lacnejšej obuvi. V garbiarstve sa pritom na činenie koží používalo trieslo z kôry a rôznych častí duba, z kôry smreka, vŕby, smrekovca opadavého, brezy, javora, topoľa, bazy, jarabiny alebo liesky. Od 80. rokov 19. storočia sa prírodné trieslo nahrádzalo chrómovými soľami. Na odstránenie srsti sa zas používalo najmä vápno.

Najprv z kože zostrúhali zvyšky mäsa a šliach a potom ju dali vylúhovať do vody s trieslom, ktoré kožu i zafarbilo. Aby koža dostala mäkkosť a lesk, natierali ju lojom, masťou alebo leštili voskom. Spracované kože sa následne predávali iným remeselným špecialistom (obuvníkom, čižmárom, sedlárom, remenárom, brašnárom alebo kníhviazačom) ako materiál na ďalšie spracovanie.

Najstarší údaj o garbiaroch v sninskom regióne pochádza z roku 1869 a viaže sa na Sninu (Gergely Hotvath, narodený v roku 1814 v Jasenove). V prvej polovici 19. storočia zas v Jozefovej doline, v rámci železiarne, existovala samostatná garbiareň (zanikla pred rokom 1869). Na konci 19. storočia sa uvádza jeden garbiar v Zboji, na začiatku 20. storočia sa v Snine (vrátane Jozefovej doliny) – ako remeselníci – spomínajú traja garbiari.

Rozšírenie na Zemplíne

Garbiarstvo ako samostatné remeslo dosiahlo na Zemplíne vrchol svojho rozvoja na prelome 19. a 20. storočia, pričom sa rozvíjalo najmä v okolí Michaloviec (bolo tu 9 garbiarov, v susedných Stráňanoch dokonca 11), v Humennom (12 garbiarov) a vo Vranove nad Topľou (7 garbiarov).

V sninskom regióne, predovšetkým v obciach Uličskej a Ublianskej doliny, ponúkali svoje služby garbiari z Malého Berezného a Veľkého Berezného (Ukrajina).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X		X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo toto remeslo historicky zaznamenané v troch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch sa pritom nenachádza žiadny zbierkový predmet, ktorý by bol spätý s týmto remeslom.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
			X			
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova	Zvala	

				dolina		
			X	X		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Gubárstvo

Predstavuje domáce i remeselné tkanie, prípadne šitie gúb. Guba mala pritom obdĺžnikový tvar a používala sa ako pokrovec (prikrývka pre ľudí a zvieratá), zošitá z dvoch kusov tkaniny s vlasom a rukávmi sa tiež používala ako vrchný odev, ktorý siahal po pás, resp. až pod kolená. Pre tento odev je ale viac zaužívaný názov *gubaňa* alebo *gubaňka*. Vlas na povrchu tkaniny sa tvoril alebo počas tkania, a to zachytávaním prameňov vlny v osnove, alebo vyčesávaním povrchu hotového hrubého vlneného koberca. Útok v tkanine guby/gubane pritom tvorila druganá niť.

Výroba gúb a ich používanie predstavuje špecifický prínos valašskej kolonizácie do tradičnej textilnej kultúry Slovenska. Nebol to však krok smerom k vyspelejšej technológii tkania – až do 20. storočia sa táto produkcia zachovala v škále archaických prvkov textilnej kultúry (guba totiž napodobňuje kožušinu ako materiál, používaný ešte pred začiatkom výroby tkanín).

Tento jediný druh textilnej výroby, ktorý sa na územie Slovenska dostal počas valašskej kolonizácie, nadobudol aj formu remeselnej výroby.

Najstaršie údaje, súvisiace s gubárstvom v sninskom regióne, sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612 – vtedy museli gubu ako vlnený pokrovec odovzdávať v Brezovci, Dúbrave, Hostoviciach, Hrabovej Roztoke, Kalnej Roztoke, Klenovej, Kolbasove, Kolonici, Ladomirove, Michajlove, Osadnom, Ostrožnici, Parihuzovciach, Pichnom, Príslope, v obci Rozdiel, v Runine, Ruskej Volovej, Ruskom, Ruskom Potoku, Snine, Smolníku, Stakčíne, Stakčínskej Roztoke, Starine, Strihovciach, Šmigovci, Topoli, Ubli, Uliči, Uličskom Krivom, Zboji a vo Zvale. Gubárstvo ako samostatné remeslo sa pritom v sninskom regióne nerozvinulo.

Rozšírenie na Zemplíne

Gubárstvo patrí medzi typické remeslá na Zemplíne a súvisí predovšetkým s valašskou kolonizáciou. Ako remeslo sa pritom v regióne rozvinulo hlavne vo veľkých mestách. Hlavnými remeselnými strediskami gubárskej výroby sa stali Michalovce a Humenné. Michalovskí gubári používali na výrobu gúb vlnu z jahniat, humenskí gubári zas vlnu

z čiernych oviec. V sninskom a sobranskom regióne dominovala domáca výroba gúb, odtiaľ pochádzali i podomoví obchodníci s gubami.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Počas výskumu bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v 32 sídlach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch bolo toto remeslo zdokumentované v 12 sídlach sninského regiónu – zbierkové predmety predstavujú najmä vlnené tkaniny, gubane, haleny, deky, guby a druga, pričom najviac ich pochádza z Brezovca (2), Hrabovej Roztoky (3) a zo Sniny (4).

Niektoré gubaňky sa v regióne dodnes využívajú na betlehemské hry – napr. v obciach Nová Sedlica, Uličské Krivé, Ulič, Ruský Potok či Kalná Roztoka. Pre verejnosť sú dve tradičné gubaňky vystavené v expozícii IS TO. Z Novej Sedlice zas pochádza druga na druganie ovčej vlny.

Prehľad ich rozšírenia v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	O	X, O				X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X, O		X	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
			X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X, O	X, O	X	X, O	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X	X	X	X, O	X	X, O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova	Zvala	

				dolina		
	X		X, O		X, O	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Hrnčiarstvo

Ide o remeslo, zaoberajúce sa výrobou keramiky z pálenej hliny, pôvodne modelovaním v ruke, neskôr s využitím hrnčiarskeho kruhu alebo tvarovaním pomocou foriem. Vyrábali sa pritom hlinené nádoby do domácnosti – najrôznejšie hrnce, hrnčeky, mliečniky, čutory, cedáky a odkvapkávače na syr, taniere, krčahy, džbány, dvojité obedáre – tzv. *dvojnice*, včelárske okurovadlá, nádoby na výrobu sviečok alebo kvetináče. Na vypaľovanie keramiky sa stavali tzv. poľné pece. Svoje dielne si pritom hrnčiari stavali na miestach s ložiskami kvalitnej hliny a dobrým prístupom k drevu.

Najstaršie údaje o hrnčiaroch v sninskom regióne sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. Bývali v obciach Dlhé nad Cirochou (Harčar Sopko) a Ubľa (Hončar Janko).

Ďalší údaj o hrnčiaroch sa viaže k Snine – zaznamenaný je v urbári humenského panstva z roku 1728. V súpise poddaných sa pritom konkrétne spomína Andrej Harčar so synom Jurajom – obaja boli hrnčiarmi a bývali v jednej poddanskej domácnosti, zvanej „Hrehocs“ (niekde v smere na Pichne), a to spolu s rodinou Gregora Tirpáka, ktorý bol sklárom (je teda pravdepodobné, že na svoje remeslá využívali spoločnú pec – *koch*). Andrej Harčar sa pritom uvádza už v urbári humenského panstva z roku 1703. Spolu so synom Jurajom je tiež doložený v urbári humenského panstva z rokov 1713 až 1717, avšak pod maďarizovaným priezviskom Fazekasz (hrnčiar).

Podľa priezviska „Harčar“ (hrnčiar) možno usudzovať, že táto rodina sa hrnčiarstvom v Snine zaoberala už dlhodobejšie, asi od polovice 17. storočia.

S hrnčiarstvom sa ale stretávame už skôr, a to v urbári humenského panstva – spomína sa tam totiž želiar Olexa Harčar (vlastnil dom, ale nemal žiadne polia).

Na začiatku 19. storočia (1828) pôsobil v Snine hrnčiar Ivan Hamaj, v polovici 19. storočia (1869) to boli hrnčiari Jozef Buris (narodený v roku 1846 v Zajde, Čechy), Matej Harmanský (narodený v roku 1832 v Dlhom nad Cirochou) a Ján Haluška (narodený v roku 1823 v Snine). Na začiatku 20. storočia sa týmto remeslom zaoberali dvaja ľudia v Snine a jeden človek v Dlhom nad Cirochou. Najznámejším sninským hrnčiarom bol pritom Ján Halamka starší (1906, Snina – 1996, Snina).

Rozšírenie na Zemplíne

Hrnčiarstvo patrilo medzi charakteristické remeslá Zemplína. Jeho najznámejším strediskom boli Pozdišovce v michalovskom regióne. Ďalšie strediská hrnčiarstva sa nachádzali v humenskom a sobranskom regióne – odtiaľ sa potom výroba keramiky rozšírila aj do sninského regiónu. V období socializmu sa hrnčiarstvo v Snine stalo druhým najznámejším (po Pozdišovciach) v rámci celého Zemplína.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo dané remeslo historicky zaznamenané v štyroch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch toto remeslo zdokumentovali v 17 obciach sninského regiónu – väčšinu zbierkových predmetov pritom predstavujú výrobky, pochádzajúce z dielní mimo sninského regiónu, predovšetkým z Pozdišoviec, resp. ide o doklady továrenskej výroby keramiky. Sú to hlavne hrnčiarske výrobky, ale aj hrnčiarske náradie zo Sniny (228 kusov) od majstra Jána Halamku (je v zbierkových fondoch VM HE). Z nástrojov možno uviesť hrnčiarsky kruh spolu s lavicou a košom na hotové výrobky – tie sú zastúpené džbánmi, miskami, kvetináčmi, tanierikmi, pohármi či vázami. Časť týchto zbierkových predmetov je tiež inštalovaná v komore domu zo Zemplínskych Hámrov v Expozícii ľudovej architektúry a bývania VM HE.

Glazované výrobky sú na čiernom, hnedom alebo bielom podklade zdobené vlnovkami, oblúkmi, bodkami, čiarkami, ale i kvetinovými motívmi. Pri pohľade zvrchu je na tanieroch zdobenie tvorené centrálnym motívom (väčšinou kvetinovým), od ktorého sa smerom k okraju rozvíjajú ďalšie ornamenty (vlnovky, oblúčiky, kvetiny) v podobe jednej až troch sústredných kružníc.

V súčasnosti je jediným nositeľom tradície hrnčiarstva v sninskom regióne Štefan Halamka zo Sniny. Ukážkam práce na hrnčiarskom kruhu i popularizácii tohto remesla sa venuje aj DO Fénix v Snine pod vedením manželov Talarovičovcov.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				O	X	O
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	O					
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
			X, O	O		
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	O		X, O		O	O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	O				X, O	O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	O	O	O	O		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Ikonopisectvo

Uvedené remeslo vytvára náboženské obrazy – ikony ako predmety kresťanského kultu východného (ortodoxného) rítu. Z výtvarného hľadiska sú tieto obrazy podriadené špecifickému kánonu, odlišnému od voľnejšieho západného uchopenia náboženskej tematiky.

Centrom vzniku a rozvoja ikon bola Byzancia. Tieto obrazy pritom tvorili súčasť vybavenia chrámu, kde sa umiestňovali na ikonostas – stenu (priečku), oddeľujúcu svätyňu od lode, resp. sa vešali na steny lode. Uctievali sa, bozkávali a nosili pri procesiách.

Najstaršie ikony v sninskom regióne pochádzajú z 15. – 16. storočia. Zhotovené boli v ukrajinsko-haličských dielňach, na naše územie potom prenikli v čase valašskej kolonizácie.

Na neskorších ikonách zo 17. storočia, zhotovovaných pre tunajších obyvateľov, sa už objavovali regionálne motívy sedliakov, šľachticov, tanečníkov či hudcov, a to najmä medzi prvkami zobrazenia Posledného súdu. Práve pri týchto ikonách existuje predpoklad, že vznikali priamo v sninskom regióne rukami tzv. putujúcich ikonopiscov – dokladajú to diela v Novej Sedlici, Zboji, Uliči a Topoli.

V 18. storočí ikonopisectvo na území Slovenska ovplyvnilo katolícke sakrálne umenie, smerujúce k realizmu. Rozpisovaniu ikon sa ešte v 20. storočí v sninskom regióne venoval hlavne Andrej Chochrún z Kolbasova.

Rozšírenie na Zemplíne

Ikonopisectvo ako remeslo máme na Zemplíne priamo zdokumentované iba v medzilaboreckom regióne. Nachádza sa tu totiž baziliánsky monastier v Krásnom Brode, kde sa v minulosti rozpisovali ikony. Najznámejším ikonopiscom bol pritom mních Teodor Spalinskyj – jemu sa pripisuje napr. zázračná ikona Bohorodičky v už spomínanom Krásnom Brode.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
		X		X		

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu nebolo toto remeslo historicky priamo zaznamenané v obciach sninského regiónu. Nepriamo je dokázané iba rozpisovanie ikon tzv. putujúcimi mníchmi v troch obciach. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch bolo uvedené remeslo zdokumentované v 15 obciach sninského regiónu. Vo VM HE sa pritom nachádzajú ikony z dvoch obcí – Dara a Nová Sedlica (ide o ikony haličsko-karpatského typu), v drevenom chráme v Uličskom Krivom sú zas ikony byzantského typu z 15. – 16. storočia, v ostatných obciach boli zaznamenané, v drevených alebo murovaných chrámoch, ikony haličsko-karpatského typu – okrem Strihoviec (exponát z tejto dediny je v zbierkach Šarišskej galérie v Prešove).

V súčasnosti sa tradičnému ikonopisectvu (tempera, vaječná tempera) v sninskom regióne venujú Anton Fedák v Snine a Miroslav Buraľ v Stakčíne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				O		
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov

		O		O		O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				X, O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
					O	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
		O	O		O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
		O	O	X, O		O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	O		X, O			

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Iluminátorstvo

Ide o výtvarné, často farebné doplnenie textu v bohoslužobných knihách. Najčastejšie to boli ozdobné iniciály – zväčšené prvé písmená na začiatku kníh a jednotlivých kapitol.

Hoci iluminácie v bohoslužobných knihách nedosahovali vysokú umeleckú hodnotu, podstatné je, že vznikali v tomto regióne. Za vzor im slúžili staré cyrilské rukopisy, resp. vydané bohoslužobné knihy.

Iluminátormi boli zväčša mnísi, prípadne vyučení kantori.

V sninskom regióne sa za najznámejšieho iluminátora a prepisovača kníh považuje kantor („ďak“) Smerekovský z Uliča, ktorý tvoril v polovici 17. storočia. K jeho významným dielam patrí napr. rukopisný Triod z Uliča s ilumináciami z roku 1629. V rámci širšieho okolia medzi najznámejších iluminátorov patril Ivan Jurhasevyč – Skľarskyj (1741, Príkra – 1814, Nevické, Ukrajina).

V období rokov 2014 – 2015, v rámci projektu „Záchrana cyrilských pamiatok sninského regiónu“, boli zachránené i doteraz neznáme bohoslužobné knihy s ilumináciami. V Triode z roku 1664 sa tak nachádzajú kolbasovské iluminácie – ich autorom by mohol byť vlastník knihy Olexikov Hric, ktorý sa vyučil v maloberezniankom monastieri (Ukrajina). Zo zaniknutej obce Starina zas pochádzajú iluminácie, ktoré sú súčasťou troch bohoslužobných kníh – dvoch Triodov a jedného Apoštola; niektoré z nich z prvej polovice 18. storočia môžu byť dielom bakalára Vasilija zo Stariny (išlo o vzdelaného kantora, ktorý sa spomína v Starine v roku 1725 v marginálnom zázname v evanjeliári z tejto obce;

pochádzal zo Sambora a študoval na univerzite v Przemysli). Všetky tri uvedené bohoslužobné knihy so starinskými iluminániami sa pritom v súčasnosti nachádzajú v Snine.

Rozšírenie na Zemplíne

Iluminátorstvo je remeslo, ktoré sa na Zemplíne viaže iba k sninskému regiónu. V minulosti sa pravdepodobne rozvíjalo aj v baziliánskom monastieri v Krásnom Brode v medzilaboreckom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
				X		

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo spomínané remeslo historicky zaznamenané v troch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v troch obciach sninského regiónu. V Snine, v knižnici PFÚ, sa pritom nachádzajú starinské iluminácie, v Uliči, v knižnici GKFÚ, sú zas uložené kolbasovské iluminácie. Mimo sninský región (SNM – MUK) sú iluminácie z Uliča.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
						X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ

	X, O					X, O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Kamenárstvo

Toto remeslo sa zaoberá spracovávaním rozličných druhov kameňa, a to tesaním, brúsením, hladením, rytím, prípadne i maľovaním a osadzovaním v rámci stavebných, cestárskych, dláždičských alebo sochárskych účelov.

Pri ručnom spracovávaní kameňa sa ako základné nástroje používali kladivá, kliny, sochory a dláta. Pôvodní kamenári kameň i ťažili, čo bolo charakteristické pre ľudové kamenárstvo v sninskom regióne.

Rozvoj kamenárstva nastal v období, keď obyvateľstvo sninského regiónu začalo prechádzať od salašníctva a pastierstva k pestovaniu poľnohospodárskych plodín a ich spracovávaniu. Zamerané bolo pritom hlavne na výrobu mlynských kameňov, mlecích kameňov – žarnovov, brúsok a osličiek. Začali sa tiež budovať mlyny – ich výstavba si, okrem iného, vyžadovala aj zhotovovanie mlynských kameňov, ktoré sa dali vyrábať iba z vhodného druhu pieskovca, predovšetkým zlepenca.

Najstarší údaj o ich výrobe v sninskom regióne pochádza z roku 1728 z obce Zvala. Ďalšie ústne údaje sa viažu k obciam Ruské a Zboj, písomné zas k obci Zemplínske Hámre. Z obce Zboj pochádza i posledný vyrobený mlynský kameň (z obdobia 1. ČSR), ktorý je v súčasnosti uložený v Stakčíne. V spomínaných obciach sa vyrábali aj mlecie kamene – žarnovy. Zaujímavý je pritom údaj o bani na dolovanie „čierneho mramoru“ (rohovca), pravdepodobne na stavebné účely, z roku 1657 v chotári Čukaloviec.

Kamenári zhotovovali i náhrobné kríže a náhrobné pomníky, predovšetkým židovské. Z 18. storočia pochádzajú jedinečné kamenné náhrobníky s trojramennými krížmi v obciach Topoľa a Ruské – diela miestnych kamenárov. V susednej obci Kolbasov sa zas na začiatku 20. storočia vyrábali židovské náhrobné pomníky (hebrejsky *macevy*) a pravdepodobne aj pieskovcové prícestné kríže – „božie muky“. Väčšina z nich ale vznikla v kamenárskych dielňach v susednej Haliči v dnešnom Poľsku.

K rozvoju kamenárstva v sninskom regióne na prelome 18. a 19. storočia došlo v súvislosti s výstavbou zemepanských sídel. Zručnými kamenármi boli v tom čase majstri v Belej nad Cirochou, čo sa prenieslo i do obecného erbu – zobrazený je na ňom kamenár,

ktorý spracováva kamenný stĺp (údajne ide o stĺpy, ktoré zhotovili pre sninský kaštieľ). Dielom kamenárov zo Sniny je zas kaštielik pri Morskom oku, dokončený v roku 1924.

Rozvoj kamenárstva ako samostatného remesla podnietilo predovšetkým založenie železiarne v Jozefovej doline pri Snine. Priamo v osade sa tak vyprofilovali aj kamenári, ktorí začali vyrábať pieskovcové náhrobné kamene a „božie muky“ v kombinácii s odlievanými železnými krížmi. V roku 1869 pritom v Jozefovej doline pôsobilo päť kamenárov – Jozef Brečka (narodený v roku 1823 v Jozefovej doline), Juraj Brečka (narodený v roku 1843 v Jozefovej doline), Jozef Brečka (narodený v roku 1853 v Jozefovej doline), Michal Naščák (narodený v roku 1830 v Snine) a Jozef Naščák (narodený v roku 1831 v Snine).

Na začiatku 20. storočia bolo v sninskom regióne sedem kamenárov – štyria v Snine a traja v Ubli. V druhej menovanej lokalite došlo k rozvoju kamenárstva najmä v súvislosti s otvorením kameňolomu, pričom tunajší kameň sa používal predovšetkým na výrobu židovských náhrobných kameňov; ako kamenári sa tu spomínajú Juzek Vondra, Peter Čop, Ján Bodnár a Izidor Úberal. V roku 1959 sa výrobou náhrobníkov v Zemplínskych Hámroch zaoberali Jozef Brečka a Štefan Sabo.

Z miestneho pieskovca sa vyrábali i rôzne pomníky – pozornosť si zasluhuje najmä dnes už zaniknutý pomník bývalému okresnému náčelníkovi Júliusovi Durčinskému z roku 1933 (vytesaný bol v Ubli a osadený v sedle Ubčí nad Kalnou Roztokou). V chotári obce Zboj sa zas nachádza niekoľko pieskovcových pomníkov od tunajšieho kamenára Mikuláša Sičaka (vytesával do nich svoje ľudové básne). Azda najvýznamnejšou kamenárskou pamiatkou sninského regiónu je Kamenná cesta do Ruského sedla, vyhlásená za NKP – známa je i pod názvom Porta (Via) Rusica, pričom dokumentuje technológiu výstavby kamenných ciest v polovici 19. storočia.

Rozšírenie na Zemplíne

Kamenárstvo patrí v rámci Zemplína k rozšíreným remeslám. Jeho rozvoj súvisel predovšetkým s výstavbou honosných kaštieľov a hospodárskych stavieb. Pieskovcový kameň, rozšírený v sninskom a medzilaboreckom regióne, bol využívaný aj na výrobu žarnovov. Mimo sninského regiónu sa za najvýznamnejšie strediská ich produkcie považujú obce Borov a Čertižné v medzilaboreckom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo remeslo historicky zaznamenané v desiatich obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je uvedené remeslo zdokumentované v ôsmich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o výrobky s aplikáciou kamenárskej práce (mlynce – žarnovy na ručné mletie zrna alebo brúsky); najviac ich pochádza zo Sniny (9).

Osobitnú pozornosť si zasluhujú hlavne predmety, dokumentujúce uvedené remeslo „ex situ“, a to predovšetkým „božie muky“ (Pčoliné, 1851; Veľká Poľana, 1852; Klenová, 1853 a ďalšie), židovské cintoríny (Snina, Topoľa, Runina, Veľká Poľana, Pčoliné a ďalšie) a NKP Kamenná cesta v Ruskom.

Z tohto tradičného remesla sa postupne vyvinulo súčasné kamenárstvo, ktoré je zamerané na výrobu a inštaláciu náhrobných kameňov, úpravu hrobových miest kamennými doskami, prípadne na výrobu pamätných a informačných tabúľ. Oproti tradičným postupom a technikám sa dnes už využívajú moderné technológie a kamenný materiál rôzneho druhu, dovezený z rôznych kútov sveta.

V Snine sa aktuálne tomuto remeslu profesionálne venujú štyria kamenári, spracovaním kameňa do podoby umeleckých diel sa v minulosti zaoberal Ľubomír Birka.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X		X			
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
						X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
					O	
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O		X, O			

Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
				X, O	X,O	
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
			X, O	X, O	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Kolárstvo

Ide o remeselnú a domácu výrobu kolies, vozov, saní, kočov, dreveného náradia a nástrojov. Základom kolárstva bola pritom výroba drevených kolies. Výsledné produkty obsahovali i prvky výroby kováčov – išlo napr. o rôzne obruče, kovania či iné konštrukčné prvky, ktoré boli odolnejšie ako drevo.

V súvislosti s vybavením kolárskej dielne (*točovka*, obojručné stolce, píly, dláta, motyčky, sekery alebo hoblice – *ponky*) sa drevo upravovalo hlavne strúhaním, kresaním, ohýbaním a točením. Pri výrobe jednotlivých súčastí kolies sa tiež používali rôzne druhy dreva.

Najstaršie údaje o kolároch v sninskom regióne sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. V Snine boli vtedy kolármi Labos Macko (libertín) a Vasilčať Hric (libertín).

V roku 1869 sú kolári spomínaní v obciach Belá nad Cirochou (Pavol Burik, narodený v roku 1840 v Belej nad Cirochou), Hostovice (Gergely Vohran, narodený v roku 1829 v Bereznici, Poľsko), Kolonica (Chája Lächman, narodený v roku 1810 v Smolníku), Stakčín (Michal Hančak, narodený v roku 1845) a Starina (Andrej Perexta, narodený v roku 1897 v Starine). Na začiatku 20. storočia sa kolárske dielne nachádzali v Snine (2), Kolbasove (2) a Uličskom Krivom (2), v polovici 20. storočia aj v obciach Pichne a Ubľa. V roku 1959 je kolár spomínaný v Uličskom Krivom (bol ním Peter Huda).

Rozšírenie na Zemplíne

Kolárstvo patrilo medzi všeobecne rozšírené remeslá vo všetkých zemplínskych regiónoch.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína pritom dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo toto remeslo historicky zaznamenané v 20 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je remeslo zdokumentované v ôsmich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o kolesá, vozy, vozíky, sane a kolárske nástroje (*kobulina*, obojručný nôž, vrtáky); najviac zbierkových predmetov pritom pochádza zo Sniny (33), z Ruského Potoka (9), Veľkej Poľany (4), Kolbasova (10) a zo Stakčína (9).

Vybavenie kolárskej dielne z Ruského Potoka je v súčasnosti vystavené v skanzene VM HE, a to v komore domu z Oľšinkova.

Priamo v sninskom regióne sa zachovala jedna kolárska dielňa (spolu s kováčskou) z obce Kolbasov z roku 1898, ktorá bola v roku 2018 premiestnená do obce Stakčín.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X				X	
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X			X	X	X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X, O		X, O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X		X			
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X	X, O	X, O		X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X			X	X	
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X, O		O		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Korytárstvo

Predstavuje remeselnú a domácu výrobu korýt z dreva dlabaním. Korytári sa pritom venovali aj výrobe korýtok, vahanov, vaničiek, lyžíc, variech, lopát, vejačiek a iného dreveného riadu.

Do 18. – 19. storočia nebolo toto remeslo ako výrobná činnosť špecializované.

Najstarší údaj o korytároch v sninskom regióne pochádza z obce Ruská Volová z roku 1869 (Ján Kohutanič, narodený v roku 1820 v Rybnici), súpis z roku 1898 zas uvádza domácu výrobu korýt aj v Snine (2).

Rozšírenie na Zemplíne

Rozvoj korytárstva na Zemplíne bol zaznamenaný najmä po príchode rumunských Rómov – korytárov zo západnej Ukrajiny, ktorí sa usadili v rôznych lokalitách hlavne v sobranskom (Budkovce, Podhoroď), michalovskom (Tušice) a vo vranovskom regióne (Podčičva), následne i v humenskom (Udavské, Kamenica nad Cirochou, Papín) a sninskom regióne (Snina).

V roku 1959 sa výrobe lyžíc a variech venovali v Kalnej Roztoke (Vasiľ Kurpita), Klenovej (Pavol Petrovaj), Kolbasove (Michal Batyľ a Michal Lico), Ladomirove (Michal Matiko), Novej Sedlici (Vasiľ Semjon), Parihuzovciach (Andrej Cylip) a Topoli (Vasiľ Kolinčák), vahany zhotovovali v Kolbasove (Michal Batyľ a Michal Lico) a korytá v Ladomirove (Michal Matiko) a Ruskom (Ján Pauco – Ivančin).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v desiatich obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je zdokumentované taktiež v desiatich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o korýtka, korytá, opalačky a drobný drevený riad; najviac zbierkových predmetov pritom pochádza z Dary (5), Ruského (29), zo Sniny (62) a Stakčína (8).

V súčasnosti sa korytárstvu v sninskom regióne venuje Milan Karľa v Snine.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				O		
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov

				X	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
		X, O		X, O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X					X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O		X, O	O	O	O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
				X		
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
		O		O		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Košikárstvo

Ide o domáce pletenie, prípadne i predaj predmetov z prútia, koreňov drevín, lubov, kukuričného šúpolia či slamy. Najviac rozšírená bola pritom výroba košov z prútia.

Na pletenie sa používalo prútie s kôrou (nelúpané alebo zelené prútie), prípadne sa pred pletením šúpalo, štiepalo či varilo. Najčastejšie sa zhotovovali opálky na zemiaky (*košariky*) a na nosenie krmiva pre dobytok (*košare*). Z vŕbových prútikov boli zhotovované aj veľké koše na vozy.

Košikárstvo v sninskom regióne bolo všeobecne rozšírené v každej obci ako domáca výroba.

Rozšírenie na Zemplíne

Toto remeslo patrí medzi najrozšírenejšie na Zemplíne. Rozvetvenú výrobu košikárskych výrobkov si pritom vynútila ich všestranná úžitkovosť a potreba v poľnohospodárstve či domácnostiach. V roku 1912 bola tiež založená pokusná košikárska dielňa a škola v Humennom, ktorá usporadúvala kurzy pre vedúcich košikárskych dielní.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo spomínané remeslo historicky zaznamenané vo všetkých obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v deviatich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o koše a košíky rôznych veľkostí a funkcií – napr. aj o koše na vozy či uhliarske lubové koše; najviac zbierkových predmetov pritom pochádza zo Sniny (20). Medzi zaujímavé exponáty sa radia napr. topánky zo šúpolia zo Stakčína i vedierka z kôry, nachádzajúce sa v zbierkach ZM MI.

V roku 1959 sa zhotovovaniu košikárskych výrobkov z lieskových lubov venovali v Belej nad Cirochou (Ján Dudič), Kolonici (Mikuláš Ceľuch a Vasiľ Vasilenko), Novej Sedlici (Vasiľ Sjanský, Vasiľ Koriňanský a Ján Runčák) a Strihovciach (Vasiľ Bandurič a Vasiľ Ferko), košikárske predmety z lúpaného prútia vyrábali v Brezovci (Vasiľ Micák), Dlhom nad Cirochou (Ján Krivjančin, Jozef Kriviančin a Ján Rajňak), Dúbrave (Vasiľ Hamarič), Novej Sedlici (Vasiľ Sjanský, Vasiľ Koriňanský a Ján Runčák) a Zboji (Juraj Rusič), košikárske výrobky z vareného prútia zhotovovali v Zboji (Juraj Rusič), košikárske predmety zo zeleného prútia vyrábali v Topoli (Demeter Rošš), Ubli (Juraj Kertisa) a Uliči (Vasiľ Šulič), vianočné ozdoby zo slamy zhotovovali v Brezovci (Mária Pavlovičová), klobúky zo slamy vyrábali v Parihuzovciach (Andrej Cylip) a papuče z kukuričného šúpolia zhotovovali v Uliči (Anna Šuličová) a Uličskom Krivom (Helena Hricková).

V súčasnosti sa košikárstvu v sninskom regióne venuje Vasiľ Poľanský v Snine.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X	X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X	X, O	X	X, O	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X	X	X	X	X	X, O

Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X, O	X, O	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Kotlárstvo – medikováčstvo

Toto remeslo je zamerané na výrobu nádob, misiek, kotlov, riadu pre potreby domácností, remesiel a priemyslu, krytiny z medeného plechu či iných úžitkových, resp. umeleckých výrobkov. Predmety sa pritom vyrábali z medeného plechu kovaním (tepaním) za studena.

Do polovice 18. storočia sa kotlárska výroba sústreďovala najmä na východnom Slovensku a v mediarskych hámroch.

V sninskom regióne je kotlár doložený iba v roku 1828, a to v Snine – bol ním Teodor Polák.

Rozšírenie na Zemplíne

Remeslo bolo v rámci Zemplína rozšírené iba vo väčších mestách – v Humennom, Michalovciach a vo Vranove nad Topľou; odtiaľ sa potom rozšírilo aj do sninského regiónu.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X		X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo spomínané remeslo historicky zaznamenané v jednej obci sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je uvedené remeslo zdokumentované v troch obciach sninského regiónu. Konkrétne ide o medenú nádobu zo Stakčína (nachádza sa v zbierkach OM ST) a kotlíky z Ruského a zo Sniny (v zbierkach VM HE).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov

Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	O		X, O		O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Kováčstvo

Ide o remeselnú výrobu železných predmetov pomocou ručných nástrojov a tepelného spracovania kovaním. Uvedené remeslo pritom patrí medzi najstaršie a najvýznamnejšie.

Kováčstvo v podobe malovýroby si udržalo svoj význam až do nástupu priemyselnej výroby. Od tých, ktorí sa chceli tomuto remeslu venovať, sa pritom vyžadovalo určité osobitné školenie, zručnosti a schopnosti. Kováči popri kovaní ovládali aj podkúvanie koní, niektorí vďaka znalosti koní vykonávali i funkciu miestnych zverolekárov.

Kováčstvo sa vykonávalo vo vyhniach (išlo o samostatné stavby). V nich boli realizované všetky výrobné operácie, ktoré mali – v spôsobe obrábania železa za studena – spoločné črty so zámočníctvom. Kováčske vyhne mali pritom zväčša dva priestory – jeden uzavretý, vnútorný, a druhý vonkajší, otvorený, s prestrešením (tvorila ho predĺžená strecha vnútorného priestoru). Tento vonkajší priestor slúžil na podkúvanie koní. Vnútornému priestoru dominovalo ohnisko a kováčsky mech, ktorým sa vháňal vzduch do ohniska, a to kvôli dosiahnutiu požadovanej teploty plameňa. Materiál sa pritom nahrieval na priamom ohni na teplotu, pri ktorej ho bolo možné spracovávať kovaním. Vyhňa bola tiež vybavená množstvom špecifických nástrojov – popri ohnisku a kováčskych mechoch rôznych typov a konštrukcií išlo najmä o kladivá, kliešte, nákovy, pilníky, sekáče, priebojníky, zveráky, vŕtačky, brúsky, závitnice či náradie na podkúvanie. Všetky tieto predmety mohli mať viacero podôb – podľa účelu, na ktorý sa používali.

Kováčske výrobky nachádzali uplatnenie v rôznych oblastiach ľudskej činnosti. V počiatkoch to boli napr. nože, zbrane alebo šperky; v 19. a prvej polovici 20. storočia sa

kováčstvo vo vidieckom prostredí zameriavalo na podkúvanie ťažného dobytka, výrobu a opravu poľnohospodárskeho náradia (motýk, položelezných pluhov, vidiel či lopát), nástrojov pre drevorubačov (sekier, reťazí, štipákov) a remeselníkov, dopravných prostriedkov (kovania vozov, kočov, bričiek alebo saní), kovaných prvkov stavieb (mreží, okeníc, dverí, kovaní dverí a okien či petlíc), ako aj na opravy rôznych ďalších železných predmetov, kovaní a mechanizmov.

Najstaršie údaje o kováčoch v sninskom regióne sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. Konkrétne pôsobili v Kolonici (Kovač Vasiľ), Snine (Kováč Peter – libertín), Pichnom (Kováč Jacko) a Dlhom nad Cirochou (Kováč Mikoš). V roku 1828 bol v Snine kováčom Ján Doner, v roku 1853 túto činnosť v Zboji vykonával Juraj Megela. V roku 1869 boli kováči zaznamenaní v Čukalovciach (Vasiľ Luka, narodený v roku 1824 v Čukalovciach), Dúbrave (Juraj Biga, narodený v roku 1828 v Dúbrave), Hostoviciach (Matyaš Klapka, narodený v roku 1840 v Čechách), Klenovej (Michal Kuľo, narodený v roku 1823 vo Zvale), Osadnom (Juraj Holup, narodený v roku 1830), Ruskom (Ján Palida, narodený v roku 1835 v Luhu, Poľsko), Smolníku (Juraj Roháč, narodený v roku 1800 v Zbojnom), Snine (Ján Grundza, narodený v roku 1835 v Stankovciach; Ján Lapšanský, narodený v roku 1830 v Humennom; Karol Lapšanský, narodený v roku 1845 v Snine; Gábor Remesnik, narodený v roku 1853 v Snine; Vilmos Kazimer, narodený v roku 1816; Michal Remesnik, narodený v roku 1830 v Hostoviciach), Starine (Milo Hasuľak, narodený v roku 1819 v Belej nad Cirochou), Stakčíne (Jozef Dobranský, narodený v roku 1840 v Strážskom; Peter Šandor, narodený v roku 1823 v Krásnom Brode), Ubli (Juraj Peštik, narodený v roku 1817; Ján Keles, narodený v roku 1820 v Ubli; Andrej Remesnik, narodený v roku 1820 v Snine), Uliči (Juraj Potucki, narodený v roku 1843 v Uliči), vo Veľkej Poľane (Peter Gombodas, narodený v roku 1838 vo Veľkej Poľane; Jozef Rudžik, narodený v Sanoku, Poľsko) a Zvale (Jánoš Štok, narodený v roku 1841 v Topoli). V uvedenom období ďalší kováči pracovali ako zamestnanci železiarne v Jozefovej doline.

Na začiatku 20. storočia kováči ako remeselníci pracovali v Belej nad Cirochou (2), Dlhom nad Cirochou (5), Kalnej Roztoke (1), Novej Sedlici (1), Pčolinom (2), Príslope (1), Smolníku (1), Snine (5), Starine (5), Stakčíne (7), Topoli (2), vo Veľkej Poľane (1), v Ubli (4) a Uliči (2).

Rozšírenie na Zemplíne

Išlo o všeobecne rozšírené remeslo vo všetkých zemplínskych regiónoch.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo toto remeslo historicky zaznamenané v 24 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je remeslo zdokumentované v 13 obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o kováčske mechy, nákovy, kladivá, kliešte, vratidlá, vrtáky, náradie na podkúvanie, kľúče či tvarovacie železiza; najviac zbierkových predmetov pochádza zo Smolníka (92), z Veľkej Poľany (66), zo Sniny (22), Stakčína (22), z Ruského (10), Uble (3) a Kolbasova (15).

Vo VM HE sa nachádza takmer kompletný sortiment kováčskych nástrojov a vybavenia kováčskej vyhne z obce Smolník (odkúpené to bolo od Petra Ruščanského a Jána Hamara).

V súčasnosti sa v sninskom regióne zachovali pôvodné kováčske vyhne v obciach Runina, Stakčín (z roku 1898; prenesená v roku 2018 z obce Kolbasov), Zboj a Zemplínske Hámre (súčasť HNCH). V skanzene SNM – MUK sa zas nachádza kováčska vyhňa s vybavením zo Stariny.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X				X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X			X	X	X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	O		X, O	X	
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
		X	X		O	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O		X, O	X, O	X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X, O			X	X, O	X
Obec	Uličské	Veľká	Zboj	Zemplínske	Zvala	

	Krivé	Poľana		Hámre/Jozefova dolina		
		X, O	X, O	X, O	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Kožušníctvo

Je to remeselné alebo domáce spracovanie kožušín. Kožušníci pritom z kožušín oviec, jahniat, líšok, vlkov a medveďov šili podšívky do zimných kabátov, kožušinové vesty bez rukávov, kožuchy, siahajúce po pás, kolená i členky, bundy, mentieky, obtiahnuté súknom, zriedkavejšie aj rukavice či prikrývky. Pre dedinského konzumenta boli určené prevažne ovčie kožušiny, spočiatku v prírodnej farbe. Kožušníci zhotovovali kožuchy i podľa požiadaviek spotrebiteľov, pričom vytvárali dekór, zodpovedajúci regionálnym typom či variantom ľudového odevu.

Najstarší údaj o kožušníkoch v sninskom regióne pochádza z roku 1828 a viaže sa na Sninu – kožušníkom bol vtedy Ján Kušnír. V roku 1869 tu zas kožušníkmi boli Jozef Kučinaj (narodený v roku 1843 v Humennom), Jozef Sakáč (narodený v roku 1848 v Snine), Michal Staroščak (narodený v roku 1812 v Snine) a Juraj Staroščak (narodený v roku 1845 v Snine). V roku 1905 pôsobil v Zboji ako kožušník Ján Duplinský, po ňom jeho žena Anastázia Duplinská (zomrela v roku 1939). V Snine sa do roku 1948 kožušníctvom zaoberal Michal Zgabur.

Rozšírenie na Zemplíne

Kožušníctvo bolo v rámci Zemplína rozšírené predovšetkým v michalovskom, sobranskom, vo vranovskom a v humenskom regióne. V Humennom tiež v roku 1640 vznikol cech kožušníkov. Toto remeslo sa pritom postupne rozšírilo aj do sninského a medzilaboreckého regiónu – tu však nezaznamenalo väčší rozvoj.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo spomínané remeslo historicky zaznamenané v troch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných

zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované iba v jednej obci sninského regiónu. Konkrétne ide o svadobný kožuch – *baran*, zdobený vyšívaním, zo Stakčína (nachádza sa v zbierkach ZM MI).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
					X	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
			X		O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
			X			

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Krpčiarstvo

Predstavuje domácu i remeselnú výrobu jednoduchej koženej obuvi s remienkami – krpcov. Výzdobu pritom tvorilo najmä dekoratívne zošitie krpcov, prípadne razený geometrický alebo geometrizovaný rastlinný dekór.

V sninskom regióne sa krpce vyrábali doma. Remeselne – podľa údajov z roku 1869 – boli produkované iba v obci Ruské (Mendel Guttman, narodený v roku 1835 v Buku, Poľsko).

V roku 1959 sa výrobe krpcov venovali v obciach Belá nad Cirochou (Štefan Ferko), Brezovec (Pavol Slivka), Čukalovce (Michal Hirjak), Hostovice (Ignác Mikoláško), Kalná Roztoka (Eliáš Vasiľňák), Kolonica (Mikuláš Kuzma), Ladomirov (Ján Ďula a Vasiľ Sarka), Ostrožnica (Ján Charitun), Pichne (Štefan Džupinka), Runina (Fedor Topoľančín), Ruská Volová (Andej Baulovič), Ruské (Michal Hríb), Ruský Potok (Vasiľ Korkobec), Smolník

(Juraj Koribanič), Strihovce (Ján Apiar, Michal Dub a Juraj Kertisa), Ulič (Ján Topoľan), Zboj (Mikuláš Gartner) a Zvala (Juraj Haragaľ, Juraj Margitán a Anastázia Stebilová).

Rozšírenie na Zemplíne

Krpčiarstvo na Zemplíne bolo rozšírené najmä vo vyššie položených oblastiach a prvotne súviselo s rozvojom salašníctva. Výroba a nosenie krpcov sa pritom najdlhšie zachovalo v sninskom a sobranskom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X		X	X	

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Počas výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané v 28 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je uvedené remeslo zdokumentované v piatich obciach sninského regiónu. Konkrétne ide o kožené krpce – bačkory z obcí Zboj (1), Ulič (1), Ruské (1 – zhotovené z pneumatiky), Stakčín (2) a Nová Sedlica (2).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X	X	X		X	
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X			X	X	
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X		X, O		X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
		X	X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X		X	X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
		X	X		X	X, O
Obec	Uličské	Veľká	Zboj	Zemplínske	Zvala	

	Krivé	Poľana		Hámre/Jozefova dolina		
	X		X, O	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Metlárstvo

Obyvatelia sninského regiónu sa venovali výrobe metiel najmä pre vlastnú potrebu. V 50. rokoch 20. storočia však táto produkcia v oblasti hornej Cirochy prerástla do masovej výroby. Metlárstvo sa tak stalo nielen vedľajším, ale i hlavným zamestnaním, pretože bol zabezpečený odbyt výrobkov (prostredníctvom prevádzkarní pre rôzne podniky a organizácie). V období najväčšieho rozmachu sa z obce Zvala expedovalo až 250-, resp. 300-tisíc kusov metiel ročne, zo Stariny to bolo 150-tisíc kusov ročne; vo Zvale sa tomuto remeslu venovali v každej druhej domácnosti, v Ruskom to bolo asi 50 obyvateľov, v Starine 17 rodín, v Ostrožnici, vo Veľkej Poľane a v Smolníku po osem rodín – počty sa však z roka na rok menili. Dovtedy sa ako strediská výroby metiel z brezového prútia na predaj prezentovali hlavne kopanice v oblasti Myjavskej pahorkatiny, resp. Košice a okolie.

Pre vlastnú potrebu sa pritom vyrábali dva typy metiel – prvý sa používal najmä na zametanie vnútorných obytných priestorov domu (išlo o ľahkú metlu s malým množstvom vetvičiek, ktoré mali dĺžku 40 až 50 cm; približne v jednej tretine dĺžky sa stiahli dvoma doštičkami, pričom medzi ne sa klincom upevnila na plocho zahrotená tyč, slúžiaca ako držadlo), druhý slúžil na hrubšie práce, teda na zametanie dvora, hospodárskych priestorov, ciest, ale i snehu (vyrábal sa z dlhých brezových vetvičiek; rozvetvené časti slúžili na zametanie a nerozvetvené sa používali ako držadlo; metly sa následne zväzovali rozštiepenými brezovými prútikmi; zametaciu časť tvorili tri zväzky rozvetvených prútikov, aby mala metla väčší záber; držadlo sa ukončovalo ozdobným prepletením dvoch chumáčov prútikov – hoci tento typ metiel, slúžiacich iba pre vlastnú potrebu, bol rozšírený menej, stal sa základom pre masové rozšírenie výroby v polovici 20. storočia).

Vysoký dopyt po metlách z brezových prútikov súvisel hlavne s potrebou udržiavania čistoty nielen na uliciach, ale aj vo vznikajúcich priemyselných podnikoch či na roľníckych družstvách. Oblasť hornej Cirochy bola pritom vďaka rozšíreným brezovým porastom vhodným priestorom na získavanie materiálu a jeho spracovanie.

Zo strany odberateľov sa požadovala dĺžka metly približne 120 cm, čo najširšia zametacia časť, čo najhladšie držadlo a nízka hmotnosť. Metly boli tiež zväzované drôtom.

Kvôli uľahčeniu výroby vo veľkom množstve sa na stiahnutie prútikov používali zveráky – tie fungovali (aby sa vytvoril potrebný tlak) na princípe nožnej páky. Rozšírených bolo pritom niekoľko základných typov rozlične zložitých zverákov – súčastí manipulačnej lavičky. Sťahovací mechanizmus tvorilo oko, zhotovené z drôtu, resp. poloblúkovitý železný hák, prípadne doštičky s poloblúkovitými výrezmi. Metly boli zväzované drôtom na piatich či šiestich miestach.

Ak sa v jednej domácnosti tejto výrobe venovali dve osoby s tým, že jedna chystala vetvičky a druhá ich zväzovala na lavičke, mohli za deň – popri najnevyhnutnejších domácich prácach – vyrobiť 50 až 70 kusov metiel. Za jednu metlu v tom čase vykupujúce prevádzkarne platili výrobcom 4 až 4,50 Kčs, po zrazení dane 3,60 až 4 Kčs; prevádzkarne ich potom ďalej predávali objednávateľom, a to za 6 až 6,50 Kčs za kus. Expedovali sa v železničných vagónoch, zviazané po 10 kusov, v celkovom množstve až 6-tisíc metiel vo vagóne. Popri týchto metlách sa z odpadových vetvičiek vyrábali i krátke metly bez držadiel, ktoré však boli iba málo žiadané.

Rozšírenie na Zemplíne

Metlárstvo predstavovalo bežne rozšírené remeslo vo všetkých regiónoch Zemplína. Rozdiel vo výrobe spočíval v materiáli, z ktorého sa metly vyrábali – v južnejšie situovaných regiónoch Zemplína sa metly zhotovovali z rákosia, vo vyššie položených regiónoch to bolo z brezových konárov. Najväčší rozvoj pritom metlárstvo zaznamenalo v sninskom a humenskom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo remeslo historicky zaznamenané v 20 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v troch obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o metlárske stolce a prútené metly z obcí Dara, Smolník a Strihovce.

Metlárstvu sa dnes v sninskom regióne venuje Ladislav Kyslík v Zemplínskych Hámroch a Vladimír Šamulka v Snine. Domácej výrobe prútených metiel sa venujú

i niektorí presídlenci z oblasti VN Starina v Snine a Stakčíne – vyrábajú metly pre vlastnú potrebu, resp. pre úzky okruh svojich príbuzných a známych.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				X, O		
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X	X			
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X		X	X	X
Obec	Parihuzovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
				X	X	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X	X		X, O		
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X	X, O	X	X		
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
		X			X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Remenárstvo

Ide o domácu i remeselnú výrobu remeňov, popruhov, konských postrojov, opaskov a hnacích remeníc transmisií vodných kolies i parných motorov. Drobné remenárske výrobky, ktoré slúžili roľníckemu obyvateľstvu, zas predstavovali *návlaky* (remene na uväzovanie krpcov) a ozdobné remene na haleny a širice.

Široký sortiment remenárskych výrobkov umožňoval uplatnenie tohto remesla najmä tam, kde bolo vo zvýšenej miere rozšírené povozníctvo, teda v blízkosti baní, hút, v oblastiach intenzívnej ťažby dreva a prosperujúceho obchodu. Remenári tak vyrábali vybavenie pre záprahy a pre potreby furmanov (štverne, uzdy, popruhy, chomúty, ohlávky, opraty, strmene, biče alebo korbáče), resp. remene na rôzne iné účely (remienky na cepy, rozličné tašky a opasky, ktoré chránili telo a boli i bezpečnou skrýšou peňazí).

Najstaršie údaje, súvisiace s remenárstvom v sninskom regióne, sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. V tom čase museli konský popruh odovzdávať v Brezovci, Dúbrave, Čukalovciach, Hostoviciach, Hrabovej Roztoke, Kalnej Roztoke,

Kolbasove, Kolonici, Michajlove, Osadnom, Ostrožnici, Parihuzovciach, Pčolinom, Pichnom, Príslope, v dedine Rozdiel, v Runine, Ruskej Volovej, Ruskom, Snine, Smolníku, Stakčíne, Stakčínskej Roztoke, Starine, Strihovciach, Šmigovci, Topoli, Ubli, Uliči, Uličskom Krivom, Zboji, vo Zvale a Veľkej Poľane.

Remenárstvo ako samostatné remeslo je v sninskom regióne doložené v roku 1869 v Snine (Karol Stec, narodený v roku 1840 v Snine). V polovici 20. storočia sa remenárstvom zaoberali v Snine (Švenk) a Starine.

Rozšírenie na Zemplíne

Remenárstvo na Zemplíne predstavovalo rozšírené remeslo. Okrem ľudovej výroby opaskov – čerezov a káps – sa ich remeselná výroba rozšírila v mestách. V Humennom tiež v roku 1717 vznikol cech remenárov. Ďalšie remenárske dielne vznikli v mestách Michalovce, Snina a Vranov nad Topľou, pričom sa zameriavali na výrobu postrojov, okrajovo aj na výrobu opaskov a káps.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v 33 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v ôsmich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o štverne, uzdy, popruhy (konské i kravské), chomúty, ohlávky, opraty, strmene, biče a cepy, resp. remienky na cepoch; najviac zbierkových predmetov pochádza zo Sniny (39), z Ruského (7), Dary (7) a zo Stakčína (7). Osobitnú pozornosť si zasluhuje zdobený pastiersky bič zo Stakčína, ktorý sa nachádza v zbierkach ZM MI.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
		X	X	O		X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov

	X	X		X		X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X		X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X	X	X	X, O	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X	X, O	X	X, O	X, O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X	X, O	X	X	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X			

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Rezbárstvo

Je to príležitostné alebo systematické zdobenie dreva, resp. drevených predmetov tvarovaním – rezbou. Rezbárstvo pritom tvorí výraznú oblasť ľudovej výtvarnej kultúry. Ako typicky mužská práca sa uplatňovalo na predmetoch rozličného funkčného zamerania. Zaoberali sa ním roľníci, pastieri, ľudoví remeselníci alebo baníci; išlo o remeselnú či domácu výrobu kolies, vozov, saní, kočov, dreveného náradia a nástrojov.

Ľudové rezbárstvo využívalo podobné pracovné prostriedky ako rezbárstvo podľa základného zaradenia. V minulosti išlo v mnohých prípadoch o doplnkovú činnosť iných remesiel (výroba poľnohospodárskeho náradia, tokárstvo, varechárstvo, stolárstvo, kolárstvo). Zároveň predstavovalo doplnkovú činnosť pri práci pastierov, mlynárov, včelárov, pernikárov (tí stvárňovali odpozorované témy zo svojho prostredia, resp. tematicky čerpali z náboženských tradícií).

Sakrálnym rezbárstvom sa v sninskom regióne zaoberal rezbár ikonostasov Martin Duchnovič z Topole (pôsobil na prelome 18. a 19. storočia). Práce realizoval najmä v okolí Michaloviec. Na Slovensku sa dnes už pravdepodobne nenachádza žiadny ním vyrezaný ikonostas, avšak niektoré jeho diela sa ešte zachovali na Zakarpatskej Ukrajine – najbližšie k nám v obci Zariča pri Perečíne. V druhej polovici 20. storočia sa vyrezávaniu ikonostasov venoval rezbár Štefan Hunčár (zhotovil napr. ikonostas do pravoslávneho chrámu v Runine).

V rámci sakrálneho rezbárstva sa majstri zaoberali aj vyrezávaním bohato zdobených prícestných krížov – príkladom je drevený prícestný kríž v obci Priekopa v okrese Sobrance z roku 1905, ktorý vyrezal rezbár, pochádzajúci pravdepodobne z Ublianskej doliny.

Vyrezávané kúdele v roku 1959 vyrábali v obciach Brezovec (Pavol Slivka), Hostovice (Michal Kozej a Peter Dreník) a Strihovce (Vasiľ Vajda), vyrezávané soľničky v Topoli (Vasiľ Kolinčák), drevené reťaze v Zboji (Vasiľ Semjon) a vtáčiky či „rebríčky“ ku kvetom v Zemplínskych Hámroch (Ján Beňko a Ján Brečka).

Ľudovým figurálnym rezbárstvom sa v 20. storočí zaoberal Ján Cicanič z Veľkej Poľany a Fedor Bobela z Ruskej Volovej.

V literatúre sa tiež nachádza zmienka o rezbároch v Zemplínskych Hámroch a Ruskom Potoku.

Rozšírenie na Zemplíne

Toto remeslo vo forme ľudového rezbárstva bolo rozšírené vo všetkých zemplínskych regiónoch.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo dané remeslo historicky zaznamenané v 23 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je uvedené remeslo zdokumentované v 19 obciach sninského regiónu. Ide prevažne o rezbou zdobené praslice (kúdele), piesty (pracie, mangľovacie, snovacie), lyžičníky, soľničky, rozpínače na plátno, drevené puzdra na hrebene, pastierske palice, truhlice a vyrezávané kríže; najviac exponátov pochádza z Ruského (6), zo Sniny (32), Stakčína (11), z Uble (14) a zo Zvaly (2).

V sninskom regióne dosiahlo rezbárstvo umelecký vrchol pri drevených vyrezávaných ikonostasoch zo 17. až 20. storočia. Väčšina z nich je pritom dielom ikonopisných dielní v Haliči. Nachádzajú sa predovšetkým v drevených chrámoch (okrem Šmigovca) a vo viacerých murovaných chrámoch (napr. v Uliči, Kalnej Roztoke, Klenovej, Pčolinom, Parihuzovciach a Pichnom). Niektoré vyrezávané drevené ikonostasy zo zaniknutých obcí nad VN Starina sú uložené v zbierkach VM HE, resp. tvoria inventár PFÚ v Snine.

Ojedinele sa zachovali i vyrezávané drevené sochy Ježiša, a to v obciach Kolbasov a Zboj (nie sú však miestnej proveniencie). Z obdobia prvej svetovej vojny zas pochádza drevený vyrezávaný veniec s ružami na vojnovom cintoríne v Príslope.

Miestna proveniencia sa pripisuje zachovaným dreveným vyrezávaným krížom – tie s jednoduchou rezbou nachádzame v obci Topoľa a sú z 19. storočia; z prelomu 19. a 20. storočia zas pochádzajú bohatšie zdobené drevené kríže v Hostoviciach a Ubli.

V rámci bytového inventáru sa rezbárstvo uplatnilo predovšetkým pri drevených prasliciach (kudeľach), vyrezávaných lyžičníkoch a truhliciach. Piesty však neboli rezbou až tak bohato zdobené, ako je to v niektorých iných regiónoch – tu vlastne slúžili ako priestor na výtvarné prejavy zhotoviteľa. Mangľovacie piesty boli v tomto regióne na jednej strane hladké, na druhej – pracovnej strane mali vyrezané mohutné zuby.

Rezbárstvu sa v sninskom regióne v súčasnosti venujú Dušan Antolík zo Sniny (drobné predmety), Miroslav Gaľo z Uliča (veľké sochy postáv a zvierat), Ladislav Horváth z Kolonice (výroba tradičných drevených dychových hudobných nástrojov), Mária Horváthová z Kolonice (drevené ozdoby) a Ján Jankaj zo Sniny (drevené obrazy a podklady pod parožie).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
		X		X, O		
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X, O	X, O		X, O		X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				X, O		X, O
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
				X, O	X, O	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X	X, O		X, O	X, O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
		X, O	X, O	X, O	X, O	
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
		X, O		X	X, O	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Salašníctvo

Toto remeslo sa zaoberá chovom oviec na vlnu a mlieko na salašoch. V minulosti pritom predstavovalo charakteristickú činnosť prevažnej časti obyvateľstva sninského regiónu – rozšírili ju tu Rusíni počas valašskej kolonizácie.

Ovčiarske pastierstvo – „salašníctvo" – bolo zároveň jedinečnosťou sninského regiónu, čo sa prenieslo aj do najstaršej známej pečate mesta Snina, kde je zobrazený pastier s ovečkami.

Tradičný salaš tvorila drevená koliba a ohrada, kde ovce trávili noc, čiže košiar alebo košarisko. Salaš riadil bača (juhás), ktorý rozdeľoval prácu pastierom a honelníkom (nováčikom na salaši). Valasi (tak sa všeobecne hovorilo ľuďom, pracujúcim na salaši) žili na salašoch, ďaleko od ľudských obydlí, od jari do jesene, iba na zimu zaháňali ovce dole, do dedín. Keďže podstatnú časť roka boli odkázaní sami na seba, prejavovalo sa to aj v ich zručnosti vo výrobe, hlavne však v estetickom zdobení riadu, s ktorým pracovali.

Uvedené motívy sa dodnes zachovali na zdobených črpákoch (nádoby na pitie žinčice), varechách, geletách (nádoby na uskladnenie a prepravu bryndze, používali sa však aj pri dojení), zdobených valaškách (*balťa*; slúžili na opieranie sa pri pasení v ťažkom teréne i na rúbanie dreva, resp. na ochranu pred medveďmi a vlkmi) a formách na syr a oštiepky.

V literatúre sa pritom zachoval údaj o výrobe črpákov v Pichnom.

Valach sa dal poznať i na základe viacprackového koženého opasku (*čerez*), zdobených káps či iných predmetov dennej potreby. Medzi ich typické výrobky patrili hudobné nástroje – napr. rôzne píšťaly, gajdy, v tomto regióne to bola predovšetkým trembita.

Najznámejší produkt salašníctva pritom predstavuje bryndza (nesolený ovčí syr, ktorý sa nechá vyzrieť, potom sa nasolí a vaľká do hrúd – tak sa kedysi robila tvrdá bryndza, lebo nebol známy spôsob výroby dnešnej, mäkkej bryndze) a žinčica (nápoj, vyrábaný zahriatím srvátky, ktorá vzniká ako vedľajší produkt pri zrážaní mlieka syridlom). Pre okolie Sniny bol charakteristický horkastý druh bryndze, známy pod názvom *príkny* (horký) syr. Najstarší nepriamy údaj o bryndzi zo sninského regiónu pochádza z roku 1492 – je to zmienka o Valachovi zo Sniny, ktorý sa volal Bryndza a bol členom zbojníckej družiny Fedora Hlavatého z Ruskej Volovej.

Rozšírenie na Zemplíne

Salašníctvo sa na Zemplíne rozšírilo prostredníctvom valašskej kolonizácie od 14. storočia. Z regiónu pochádza i prvá zmienka o Valachoch na Slovensku (1337, Koromľa).

Osídlili predovšetkým hornaté časti severného Zemplína, pričom sa riadili valašským právom – ním sa riadilo aj viac ako 130 osád na Zemplíne.

Rozšírené bolo predovšetkým v sninskom, medzilaboreckom a sobranskom regióne, okrajovo zasahovalo i do vranovského regiónu.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X		X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Počas výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané vo všetkých obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v šiestich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o gelety, nožnice na ovce a trembity; exponáty pochádzajú z Dary (1), Ladomirova (1), Novej Sedlice (3), Ruského (1), zo Sniny (2) a Stakčína (1).

Najcennejší salašnícky exponát predstavuje posledná originálna trembita zo sninského regiónu, pochádzajúca z Novej Sedlice (umiestnená je v expozícii SNM – MUK).

Regionálnou zaujímavosťou sú tiež črpáky tzv. východoslovenského typu – vyrobené boli z jedného kusa dreva. Zo sninského regiónu sa ale nezachoval žiadny takýto zbierkový predmet.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X	X	X	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X, O	X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X	X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X	X, O	X	X, O	X

Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X	X	X	X	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Sklárstvo

Ide o druh manufaktúrnej, neskôr továrenskej priemyselnej výroby rôznych druhov liateho a dutého skla. Sklári v sninskom regióne pritom v sklárňach vyrábali prvotné oblokové *„kolečna“*, neskôr tabuľové sklo na zasklievanie okien, lampové sklo a rôzny sortiment úžitkového dutého skla.

Najstarší údaj o sklároch v sninskom regióne sa zachoval v urbári humenského panstva z roku 1612. Jediný sklár vtedy býval v obci Pčoliné (Skliničar Fedor – libertín).

Predpokladáme, že sklárska huta sa nachádzala v doline Chotinka, kde neskôr – v 19. storočí – bola založená skláreň Stakčínska huta. Údaj o sklárovi v Snine je v urbári humenského panstva z roku 1728 – bol to Gregor Tirpák.

Ďalšie sklárne v sninskom regióne založil podnikateľ Jozef Rholl. Stalo sa tak pravdepodobne v roku 1809 v Jozefovej doline (dnešných Zemplínskych Hámroch), pričom názov znel Ustrina Vit.(rensi) (Ustrina skláreň), Officena Vitri alebo Officina Vitrensis Sninensis (Sninská skláreň). Činnosť však nevyvíjala dlho. V matrike Sniny sa zachovali i mená niektorých sklárov – Huječin, Saitl a Postl.

V roku 1819 v doline Chotinka, na chotárnej hranici Stakčína a Pčolinéhо, založil Jozef Rholl novú skláreň, známu pod názvom Stakčínska huta (Hutta vitransa). Fungovala až do polovice 19. storočia. V roku 1866 už neexistovala. Jediné známe meno sklára z tejto huty je zaznamenané v roku 1823 (Eliáš Želyznovský). V roku 1869 bol zas v Ubli sklárom Marko Švajber (narodený v roku 1840).

V súvislosti s výrobou skla bolo tiež potrebné – ako surovinu – zabezpečiť potaš. Tá sa vyrábala v tzv. *potašňach*; pre potreby stakčínskej sklárne ju vyrábali v Hostoviciach (Potašňa), Snine (Potašňa huta v miestnej časti Bramhora) a pravdepodobne aj v Osadnom (miestny názov Huta) a Runine (miestny názov Huta).

Rozšírenie na Zemplíne

Sklárstvo nepatrilo v rámci Zemplína medzi rozšírené remeslá. Sklárska výroba bola pritom sústredená do sninského regiónu, čo súviselo s podnikateľskými aktivitami Jozefa

Rholla na začiatku 19. storočia. Táto osoba založila aj najväčšie sklárne na Zemplíne – v Stakčíne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
				X		

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo dané remeslo historicky zaznamenané v šiestich obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je spomínané remeslo zdokumentované z jednej obce – zo Stakčína. Konkrétne ide o maľované sakrálne obrázky na skle (nachádzajú sa v zbierkach ZM MI). V súvislosti s existenciou najväčšej sklárne v chotári tejto obce je možné, že sú miestnej proveniencie.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X					
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
					X	
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
		X				
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
			X		X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
				X		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Spracovanie rohoviny

Ide o domácu výrobu, pri ktorej sa ako materiál využíval najmä odpad z rohov hovädzieho dobytka i oviec. Malé, väčšinou kravské rohy sa pritom používali na zhotovovanie oselníkov, rožkov na plnenie klobás alebo pomôcok na maľovanie riadu. Rozšírená bola i výroba soľničiek a signálnych rohov, často s bohatou ornamentálnou výzdobou. Rohovinu používali aj hrebenári na výrobu rôznych druhov hrebeňov.

Spracovaním rohoviny na soľničky, resp. rožteky na klobásy sa v roku 1959 zaoberali v obciach Runina (Vasiľ Topoľančin), Ruská Volová (Fedor Bobela) a Zvala (Ján Guľak).

Rozšírenie na Zemplíne

Spracovanie rohoviny na Slovensku je typické práve pre územie Zemplína, konkrétne pre michalovský a sobranský región; odtiaľ sa potom rozšírilo do ostatných regiónov severného Zemplína.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo remeslo historicky zaznamenané v 15 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v troch obciach. Konkrétne ide o pastiersky roh a oselníky z rohoviny zo Stakčína (v zbierkach ZM MI), dva rožky na plnenie klobás z Ruského (v zbierkach VM HE) a soľničku z Topole.

V súčasnosti sa spracovaniu rohoviny – predovšetkým z jelenej zveri – v sninskom regióne venujú Vladimír Macejka v Uliči a Jozef Blaško v Stakčínskej Roztoke.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
						X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
						X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica

	X		X			
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X				X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	O		X		X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
				O	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
		X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Stolárstvo

Dané remeslo predstavuje domácu aj remeselnú výrobu nábytku a drevených stavebných článkov (okien či dverí), a to rezaním, hobľovaním, čapovaním a glejením. Stolári pritom vyrábali nábytok, prispôsobený vkusu obyvateľov dedín – používali teda tokárené prvky, intarziu, maľbu, úpravu povrchu politúrou, mramorovaním alebo fládrovaním. Osobitnú pozornosť venovali výzdobe truhlíc ako výbavy pre nevesty, ale tiež nábytku – *fogašom* (polica na taniere s vešiakmi na kuchynské nádoby), rámom, laviciam, stoličkám a stolom do „parádnej“ (prednej) izby. Tesárskou technikou sa zhotovovali i niektoré druhy nábytku – najznámejšie boli kresané truhly (*súseky*).

Najstaršie údaje o stolároch v sninskom regióne pochádzajú z roku 1869 a sú zviazané so Sninou (Ján Galanda, narodený v roku 1852 v Snine; Ján Luitun, narodený v roku 1821 vo Valaškovciach), Stakčínom (Ján Krásnový, narodený v roku 1821 v Cisne, Poľsko) a s Uličom (Andrej Bukovinský, narodený v roku 1812 v Bukovici). V roku 1904 bol v Zboji stolárom Jozef Čižda (narodený v Turke, Poľsko).

Na začiatku 20. storočia pôsobili v sninskom regióne stolári v Snine (8), Kolonici (1), Pčolinom (1), Ubli (1) a Uliči (1), v prvej polovici 20. storočia zas v obci Veľká Poľana (1).

Rozšírenie na Zemplíne

Stolárstvo bolo v minulosti rozšírené vo všetkých regiónoch Zemplína. Väčšinou pritom išlo o stolárov – samoukov. Okrem bežného obytného zariadenia sa v niektorých zemplínskych oblastiach stolári zamerali na výrobu najmä súsekov na obilie a uloženie šatstva (svadobné lady) – takéto strediská predstavovali obce Veľká a Malá Driečna v medzilaboreckom regióne a Nižná Jablonka v humenskom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané v desiatich obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je dané remeslo zdokumentované v 20 obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o predmety každodennej potreby – stoly, lavice, stoličky, postele, skrine, poličky, zásobnice či truhlice; najviac zbierkových predmetov pochádza z Dary (4), Hrabovej Roztoky (5), Ruského (4), zo Sniny (35), Stakčína (15) a z Veľkej Poľany (3).

Osobitnú pozornosť si zasluhujú drevené maľované truhly s vrúborezom a kresané truhly – súseky (vyrábali sa zo štiepaného bukového dreva). Najstarší súsek sa pritom nachádza v drevenom chráme v Hrabovej Roztoke (pochádza z 18. storočia), najkrajšie súseky zas pochádzajú z prelomu 19. a 20. storočia a sú charakteristické sarkofágovým uzáverom. Zbierkový fond ZM MI obsahuje i struh na výrobu súsekov zo Strihoviec, stolármi zhotovené zárubne či okenné rámy sú súčasťou tradičných stavieb, premiestnených do skanzenov vo Svidníku a v Humennom.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
				O	X	
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
		O		O	O	
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X, O			O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	O	X		O		O
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	O	O	X, O	O	X, O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	O	X, O			X	X

Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	O	X, O	X, O	O		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Šindliarstvo

Toto remeslo sa zaoberalo výrobou drevenej strešnej krytiny – šindľa. V sninskom regióne bolo pritom rozšírené v obciach s výskytom dostatočného množstva ihličnatých drevín.

Šindle sa vyrábali prevažne z jedľového dreva, výnimočne i z bukového dreva. Strom s rovným kmeňom sa narezal pílou na klátiky, ktoré mali dĺžku šindľov. Potom sa od stredu lúčovito štiepalo sekerou na hrúbku šindľa. Šindle sa ďalej strúhali obojručným nožom na strúhacom stolci. Do hrubšej hrany šindľa sa následne nožom vyrezal žliabok (*žliabkovanie, fugovanie, paženie*) na spájanie šindľov – do žliabku jedného šindľa sa zasunula úzka hrana nasledujúceho šindľa.

V 20. storočí sa začali šindle vyrábať aj rezaním na pílach – *šindliarkach*. Takáto výrobňa šindľov je pritom známa z obce Runina – vznikla adaptáciou vodného kolesa zo zaniknutého vodného mlyna na rieke Ulička. Výroba už bola rýchlejšia, avšak trvanlivosť šindľov kratšia.

V minulosti šindliarstvo tiež úzko súviselo s tesárstvom – príkladom je výroba drevených súsekov z dosiek šindľového tvaru, ktoré sa používali na uskladňovanie odevov a poľnohospodárskych plodín.

Najstaršie údaje o výrobe šindľov v sninskom regióne sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. Medzi každoročné povinnosti poddanských domácností tak patrilo i odovzdávanie 500 ks šindľov, a to v obciach Hostovice, Kolbasov, Rozdiel (zaniknutá dedina pri Novej Sedlici), Ruské, Runina, Ruský Potok, Smolník, Telepovce (dnes Osadné), Topoľa, Zboj a Zvala; iba v Ruskom Potoku poddanská domácnosť odovzdávala po 250 ks šindľov, po 500 ks šindľov v tejto obci – ako jedinej – odovzdával i šoltés. Uvedená povinnosť pritom trvala takmer 200 rokov, až do jej zrušenia tereziánskymi reformami v 18. storočí. Ročne sa tak pre potreby sninského kaštieľa z obcí sninského regiónu dodalo napr. 14 425 ks šindľov (v roku 1691).

Zachoval sa aj údaj z urbára obce Zvala z roku 1772 – podľa neho boli tunajší poddaní povinní každoročne vyrobiť voz šindľov pre vtedajšieho zemepána dediny, šľachtica

Alexandra Sirmayho, a odviezť ich do Pozdišoviec. Z roku 1869 zas pochádza údaj o jedinom šindliarovi (ako remeselníkovi) z Osadného (Ján Štefan, narodený v roku 1800).

V jednotlivých obciach sninského regiónu boli šindľami – okrem objektov zemepánov (kaštieľov, majerov a rôznych hospodárskych objektov) – pokryté iba drevené a murované sakrálne stavby. Domáca výroba šindľov sa však zachovala i naďalej, a to až do polovice 20. storočia.

Na začiatku 20. storočia sa šindliarstvom zaoberali remeselníci v obciach Nová Sedlica (12) a Runina (6).

V roku 1959 sa šindle vyrábali v obciach Brezovec (Pavol Slivka), Nová Sedlica (Vasiľ Zimovčák), Parihuzovce (Andrej Cylip – zhotovoval bukové šindle), Strihovce (Michal Banduričv – robil bukové šindle), Zboj (Vasiľ Hricko – venoval sa výrobe bukových šindľov) a Zvala (Juraj Margitán).

Postupným nahrádzaním šindľa inými trvanlivejšími krytinami jeho výroba upadala. V súčasnosti sa zredukovala už len na výrobu pre vlastnú potrebu, resp. na rekonštrukčné práce na historických pamiatkach.

Rozšírenie na Zemplíne

Šindliarstvo na Zemplíne je späté s miestami s výskytom dreviny, vhodnej na výrobu šindľov. Tie sa vyrábali predovšetkým z jedle bielej, menej z buka lesného. Ťažisko rozšírenia preto predstavoval sninský a medzilaborecký región, okrajovo i humenský a sobranský región. Niektoré panstvá si pritom zabezpečovali vlastných šindliarov (napr. Vinné).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Počas výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané v 14 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je remeslo zdokumentované v jednej obci sninského regiónu. Konkrétne ide o nôž na vyrezávanie šindľov z Kolbasova.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
		X				
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X					X, O
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				X	X	
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X				X	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X	X		X		
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
		X		X		
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
			X		X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Tesárstvo

Ide o remeslo, špecializované na opracovanie guľatiny a zhotovovanie drevených stavieb, krovov, technologických zariadení (mlynov, válch, stúp), mostov či lávok.

Tesárske práce pre dedinských obyvateľov pritom vo veľkej miere vykonávali domáci výrobcovia – špecialisti; k zložitejším konštrukciám zas prizývali remeselníkov. Tesárske práce vykonávali aj mlynári.

Vrchol tesárskeho umenia v sninskom regióne predstavujú drevené chrámy, ktoré vždy stavali miestni majstri.

Najstaršie údaje o tesároch v sninskom regióne sa zachovali v urbári humenského panstva z roku 1612. Tesári vtedy žili v obciach Pčoliné (Lukáč Rusko, Mikula Vološin a Pavol Rusin), Uličské Krivé (Simko Gavuroviat), Osadné (Fedor Vološin), Stakčín (Ivan Macikoviat, Dmitro Hermanov, Lazur Baniaz a Vasiľ Haluska), Kalná Roztoka (Vasiľ Radikov), Veľká Poľana (Olexa Didirka) a Zboj (Lukáč Paskov).

V roku 1869 boli tesári aj v Jozefovej doline (Ján Barna, narodený v roku 1821 vo Vydrani; Jozef Sás, narodený v Maňove, Šariš; Ján Zavacký, narodený v roku 1817 v Šariši; Fric Harcer, narodený v roku 1820), Ruskom (Juraj Roháč, narodený v roku 1825

v Roztokách, Poľsko, ktorý bol zároveň i mlynárom), Snine (Michal Grajcor, narodený v roku 1830), Starine (Ján Marko, narodený v roku 1819 v Starine) a Stakčíne (Jozef Popovič, narodený v roku 1830 v Michalovciach, ktorý bol zároveň aj mlynárom).

Na začiatku 20. storočia v sninskom regióne pôsobili tesári v obciach Belá nad Cirochou (1), Dlhé nad Cirochou (1), Dara (1), Ladomirov (1) a Ubľa (1).

Rozšírenie na Zemplíne

Tesárstvo patrilo medzi všeobecne rozšírené remeslá v zemplínskom regióne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo remeslo historicky zaznamenané v 38 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je dané remeslo zdokumentované v 13 obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o mlynce (žarnovy) a tesárske nástroje z Ladomirova (1), Novej Sedlice (2), Príslopu (1), zo Stakčína (3), z Ruského (2), Uble (2) a zo Sniny (7).

Osobitnú pozornosť si pritom zasluhujú drevené chrámy v obciach Hrabová Roztoka, Jalová, Kalná Roztoka, Nová Sedlica (prenesený do skanzenu VM HE), Ruský Potok, Šmigovec, Topoľa, Uličské Krivé, Zboj (prenesený do skanzenu ŠM BJ), resp. torzo veže z Kalnej Roztoky (prenesené do obce Topoľa).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X		X	X	X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X, O	X, O	X, O	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X, O	X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová

	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X, O	X, O	X	X, O	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X	X	X, O	X, O	X, O	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X, O	X	X, O			

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Tkáčstvo

Zaoberá sa domácou i remeselnou výrobou tkanín, najmä plátna a súkna. Plátno sa pritom vyrábalo z konope alebo ľanu (preto sa remeslo niekedy označuje aj ako plátenníctvo), súkno z ovčej vlny (niekedy sa preto označuje i ako súkenníctvo); z plátna sa šili odevy a zhotovovali rôzne pracovné, resp. úžitkové textílie (plachty, obrusy či vrecia), zo súkna boli zhotovované vrchné odevy, najmä hune. Okrem huní sa vyrábalo i súkno, zvané *postav*. Základným výrobným nástrojom tkáčov boli pritom drevené krosná.

Konope a ľan sa v sninskom regióne pôvodne pestovali iba v obci Dlhé nad Cirochou – ako jediná dedina bola založená podľa domáceho (zákupného) práva, nie podľa valašského práva. A jednu z povinností, ktorou sa líšila od valašských dedín, predstavovalo odovzdávanie konope na pradenie a ľanového semena, z ktorého sa získaval olej.

Najstarší doklad o pestovaní týchto plodín sa nachádza v urbári humenského panstva z roku 1612. Odovzdané konope sa pritom uskladňovalo v sninskej kúrii (vyplýva to z jej inventárov z rokov 1623, 1649, 1654 a 1655).

Tkáčstvom sa vo väčšom rozsahu zaoberali v sninskom regióne hlavne v sninskej kúrii, o čom svedčia údaje o uskladnených množstvách konope na pradenie zo začiatku 17. storočia. V areáli kúrie sa tiež nachádzal samostatný dom krajčíra – prvýkrát je doložený v roku 1623.

Vtedajší zemepáni sa snažili aj podporovať rozvoj tkáčstva – svedčí o tom i to, že tkáčov povyšovali do stavu slobodníkov (libertínov). Príklad môžeme nájsť v obciach Kalná Roztoka a Ruské (v Kalnej Roztoke bol tkáčom – libertínom Pavol Tkáč, ktorý zomrel v roku 1828 ako 75-ročný; v Ruskom boli tkáčmi libertín Ján Tkáč, pochádzajúci z Haliče, a jeho žena Eva; v Kalnej Roztoke tkáčstvo v polovici 19. storočia rozvíjali Michal Polchovec, predovšetkým ale rodina Vajdových, ktorá tu prišla z Belej nad Cirochou;

v Ruskom sa tkáčstvom v polovici 19. storočia zaoberali Ján Libernyj a František Zoch, pochádzajúci z poľskej Haliče).

V Snine máme tkáčov doložených v roku 1869 – konkrétne išlo o Andreja Sokávskeho (narodeného v roku 1820, pochádzal od Vranova nad Topľou), Fridricha Hodina (narodeného v roku 1837 v Merikove, Morava), predovšetkým však o tkáčsku rodinu Baugärtnerovcov (pochádzala z Čiech; tkáčom bol Anton Baugärtner, narodený v roku 1808, a jeho dvaja synovia – Ferdinand, narodený v roku 1841, a Sebastián, narodený v roku 1850). V Kalnej Roztoke v uvedenom roku tkala Anna Vajdová (narodená v roku 1820 v Belej nad Cirochou), vdova po tkáčovi.

Tkanie plátna a súkna bolo v regióne hojne rozšírené ešte aj v období existencie prvej ČSR – v roku 1930 tu bolo evidovaných 1 220 výrobcov plátna a 100 výrobcov súkna; najviac sa plátno vyrábalo v obciach Ubľa, Ulič a Veľká Poľana, v poslednej menovanej obci bolo zároveň i najviac výrobcov súkna.

V roku 1959 sa zhotovovaniu plátna venovali v Dúbrave (Júlia Sejnová), Hostoviciach (Anna Mikolášková), Klenovej (Anna Littová), Ladomirove (Júlia Svitáková), Ostrožnici (Anna Senteliková a Mária Senteliková), Parihuzovciach (Mária Hasinová, Anna Jacošová, Mária Lukačejdová a Zuzana Dovžická), Pichnom (Mária Hrebeňáková, Mária Moščáková a Terézia Katanová), Ruskom Potoku (Anna Riľaková a Helena Ruženičová), Snine (Mária Kepičová a Mária Terezčáková), Ubli (Anna Šimčová a Anna Weichpartová), Uliči (Helena Šuličová), Uličskom Krivom (Helena Micáková), Zemplínskych Hámroch (Mária Pohlová) a vo Zvale (Mária Dubjaková, Anna Makajová, Júlia Mitríková a Zuzana Moličáková), súkno vyrábali v Dúbrave (Júlia Sejnová), Ostrožnici (Anna Senteliková a Mária Senteliková), Parihuzovciach (Mária Hasinová, Anna Jacošová, Mária Lukačejdová a Zuzana Dovžická) a Ubli (Anna Šimčová a Anna Weichpartová), handričkové koberce tkali v Brezovci (Anna Slivková), Dúbrave (Júlia Sejnová), Parihuzovciach (Mária Hasinová, Anna Jacošová, Mária Lukačejdová a Zuzana Dovžická), Pichnom (Mária Hrebeňáková, Mária Moščáková a Terézia Katanová) a Zemplínskych Hámroch (Mária Pohlová), vlnené pokrovce zhotovovali v Klenovej (Anna Littová), rukavice z ovčej vlny vyrábali v Brezovci (Juraj Holúbka), Hostoviciach (Anna Mikolášková) a Ruskom Potoku (Helena Ruženičová), vlnené chustky zas robili v Hrabovej Roztoke (Júlia Ježková), Klenovej (Anna Littová), Uliči (Helena Šuličová) a Uličskom Krivom (Helena Micáková).

Po druhej svetovej vojne výroba plátna i súkna postupne zanikla; tkáčstvo sa preorientovalo na výrobu kobercov z handier.

Rozšírenie na Zemplíne

Tkáčstvo patrilo medzi najrozšírenejšie remeslá na Zemplíne – boli tu totiž priaznivé podmienky na pestovanie konope a ľanu (v nižšie položených častiach Zemplína), resp. pre chov oviec a spracovanie vlny (vo vyššie položených častiach Zemplína).

V ľudovom tkáčstve sa touto činnosťou ako domácou prácou zaoberala priamo roľnícka žena. Ako remeslo sa tkáčstvo na Zemplíne rozvinulo v 16. storočí. V polovici 17. storočia tiež v Humennom vznikol i prvý tkáčsky cech. Pre časti Zemplína, osídlené Valachmi a Rusínmi, boli pritom charakteristické tkáčske výrobky z vlny.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo toto remeslo historicky zaznamenané vo všetkých obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je uvedené remeslo zdokumentované v 25 obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o predmety, súvisiace s tkáčstvom a prípravou textilných vlákien (krosná, praslice, kolovraty, brdá, cievky, navíjadlá, motovidlá, česadlá, trlice, rozpínače na plátno), resp. samotné výrobky z plátna a zo súkna (ručníky, plachty, obliečky, pokrovce, kabátiky, nohavice, oplecka, chološne alebo hune); najviac zbierkových predmetov pochádza z Belej nad Cirochou (13), Hrabovej Roztoky (9), Kalnej Roztoky (5), Klenovej (4), Osadného (12), Ruského (14), zo Sniny (119), Stakčína (36) a z Uble (9).

Pre sninský región bolo v minulosti typické biele konopné plátno, ako aj plátno s červenými pásikmi. Plátnovou technikou sa tkali i handričkové koberce, ktoré nahradili pôvodné tkanie vlnených kobercov.

Charakteristická bola pre región aj textilná výroba z vlny – zhotovoval sa z nej mužský i ženský vrchný odev (chološne, hune, vlnené šatky – zvláštny druh vlnenej tkaniny, robený na spôsob slučiek). Muži tiež plietli rukavice a zápästky z odpadkov vlny na klátiku, resp. doštičke. Zo súkna sa šili i krpce.

V súvislosti s tkáčstvom si osobitnú pozornosť zasluhujú predmety, súvisiace s tkáčstvom, najmä ručne vyrezávané praslice – kúdele. Zaujímavá je i skutočnosť, že v regióne Zemplína sa najdlhšie udržala výroba bŕd.

Tkáčstvu v sninskom regióne sa v súčasnosti venujú Helena Pavlovčinová, Pavlína Krivjančinová a Anna Hančariková v Dlhom nad Cirochou, resp. Jana Karľová v Snine (v spolupráci s OZ Gaštanový koník a DO Fénix v Snine).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X, O	X, O	X	X, O	X, O	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X, O	X, O	X	X, O	X, O	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X	X, O	X	X, O	X, O	X, O
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X, O	X	X	X, O	X, O	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X, O	X, O	X	X, O	X, O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X, O	X	X	X, O	X, O	X, O
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X, O	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Tokárstvo

Ide o domácu aj remeselnú výrobu točených úžitkových predmetov z dreva. Tokári pritom využívali techniku, založenú na princípe tvarovania dreva špeciálnymi nožmi, resp. dlátami v rámci rotačného pohybu dreva súmerne, podľa osi. Vyrábali tak tkáčske a pradiarske náradie, kuchynský riad, hračky, jarmočné píšťalky, ale i náboje kolies, tvarované časti zábradlí a nábytkových ozdôb, dózy na lieky a mastičky, časti hudobných nástrojov či zvukové hračky.

Najstarší záznam o tokárovi v sninskom regióne pochádza z roku 1836 a viaže sa na Kalnú Roztoku – konkrétne išlo o tokára Jána Fejsáka. V roku 1959 sa tokárstvom zaoberal Juraj Vatlák z Pčoliného (zhotovoval točené kúdele).

Rozšírenie na Zemplíne

Tokárstvo predstavovalo remeslo, rozšírené hlavne vo väčších zemplínskych mestách.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X		X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v dvoch obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v ôsmich obciach sninského regiónu. Artefakty sú tu zastúpené tokárňou a kolovrátkami; najviac zbierkových predmetov pritom pochádza zo Sniny (4) a Stakčína (3).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	O					
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
				X, O		
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
		O		O		O
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
		X		O		
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
			O		O	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Valchárstvo

Uvedené remeslo súvisí s výrobou súkna. Na splsťovanie vlnenej tkaniny na súkno sa pritom využívalo mechanické zariadenie – valcha, známe i pod miestnym názvom *stupa* alebo *valilo*.

Riedka tkanina sa po prípadnom zošití dvoch jej kusov po dĺžke nakladala do väčších záhybov a uložila do valchy. Tlakom dopadajúcich drevených kladív a pôsobením teplej vody s pridanými prostriedkami na odmastenie a premáčanie vlny tkanina zhustla, zhrubla a zmenšila sa po dĺžke i šírke. Valchy boli pritom zvyčajne súčasťou vodných mlynov. Samostatne sa budovali menej – vtedy sa ich vlastníci označovali ako samostatní remeselníci, čiže valchári.

Najstarší údaj o valche v sninskom regióne pochádza z roku 1612 a je spätý s obcou Dlhé nad Cirochou – valcha tu bola súčasťou vodného mlyna. V Snine sa valcha – ako súčasť mlyna – prvýkrát spomína v roku 1623; časom bola zrejme zničená (spálená) kurucmi, pretože v roku 1728 tu bola postavená nová valcha. Valchy sa nachádzali aj vo viacerých obciach sninského regiónu – napr. v Topoli, Kolbasove (fungovala ešte v 60. rokoch 20. storočia), Uliči, Novej Sedlici (prestala pracovať v roku 1936), Ostrožnici, Ruskom Potoku (zanikla počas bojov v období prvej svetovej vojny), Starine, vo Veľkej Poľane (zničená bola v roku 1944), v Ubli, Strihovciach, Šmigovci a Zboji (prestala fungovať v roku 1935). Valcha v Šmigovci pritom stála ešte v roku 1974 – uvažovalo sa dokonca o jej premiestnení do skanzenu SNM – MUK vo Svidníku.

Rozšírenie na Zemplíne

Valchárstvo bolo rozšírené predovšetkým v severných oblastiach Zemplína, kde dosiahlo i svoj najväčší rozvoj.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých regiónoch Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo remeslo historicky zaznamenané v 15 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch sa nenachádzajú žiadne zbierkové predmety, súvisiace s valchárstvom.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
					X	
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
						X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				X		X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
		X	X		X	
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X	X	X	X	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
		X	X			

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Voskárstvo

Táto činnosť sa nepovažovala za samostatné remeslo – väčšinou bola spájaná s medovnikárstvom či so sviečkarstvom (v súvislosti so spracovávaním rovnakých surovín).

Voskári vykupovali včelie plásty, pričom vosk vytápali v kotloch – kvôli stuženiu i skrášleniu doň pridávali benátsky balzam, terpentín, práškové pigmenty alebo belobu.

Z vosku sa vyrábali pochodne, smolnice do kozubov, v drevených a sadrových formách boli odlievané plastiky, železnými i kostenými razidlami sa robili reliéfy.

Voskové výrobky (votívne predmety, darčekové artefakty a podobizne) mali charakter ľudového výtvarného prejavu; voskári ich predávali na púťach a jarmokoch.

Lisovaniu vosku zo včelích plástov sa venovali voštinári, sviečkari zas z vosku vyrábali rôzne druhy sviečok.

Získavanie vosku z včelích plástov a jeho následné zužitkovanie – predovšetkým na sviečky – má v sninskom regióne dlhú tradíciu. Súvisí to s jeho použitím na osvetľovanie priestorov zemepanských sídel a na bohoslužobné účely v kostoloch a *cerkvách*. Keďže v minulosti bol vosk veľmi drahý, poddaní ho nepoužívali na osvetľovanie v domoch.

Najstaršie údaje o získavaní vosku sa nachádzajú v urbári humenského panstva z roku 1612. Medzi každoročné povinnosti šoltésov a kňazov tak patrilo odovzdávanie 1 funtu vosku (čiže asi 0,46 l). Šoltési odovzdávali vosk v Čukalovciach, Hrabovej Roztoke, Kolbasove, Ladomirove, Parihuzovciach, Príslope, Pichnom, Runine, Ruskom, Snine, Smolníku, Stakčíne, Starine, Topoli, Uliči, Zboji a vo Zvale; kňazi zas odvádzali vosk v Dúbrave, Hostoviciach, Ladomirove, Pčolinom, Pichnom, Stakčíne, Šmigovci a Topoli. Samotní šoltési i kňazi s najväčšou pravdepodobnosťou nemuseli kvôli tejto povinnosti držať včely – vosk skôr získavali od poddaných. Poddaní vo všetkých obciach sninského regiónu pritom nemuseli odovzdávať vosk, ale desiatok z medu.

Povinnosť odvádzania vosku zemepánovi trvala takmer 200 rokov, do jej zrušenia tereziánskymi reformami v 18. storočí.

Na získavanie vosku z voštín sa využíval dômyselný lis – voštinársky záboj. Keďže lisy mali väčšie rozmery, budovali sa pre ne samostatné domčeky bez povaly so šindľovou strechou a s vetrákmi na odvod dymu i pary. V rohu domčeka sa nachádzala pec s medeným kotlom na roztápanie voštín. Týmto procesom v horúcej vode v kotle a následným prelisovaním v záboji sa získaval čistý vosk; vedľajší produkt predstavovala voda z kotla, ktorá sa v minulosti využívala do kúpeľa (na reumou postihnuté nohy a ruky).

Čistý vosk bol následne využívaný predovšetkým na výrobu sviečok, vrátane tzv. perlových sviečok, ktoré sa používali na magické i liečebné účely.

Spomínaný voštinársky záboj sa ešte v 20. storočí nachádzal v obci Starina. V roku 1959 bol v Snine voskárom Zoltán Walthauer.

Rozšírenie na Zemplíne

Voskárstvo bolo rozšírené vo všetkých zemplínskych regiónoch.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X		X		

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo uvedené remeslo historicky zaznamenané v 21 obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v šiestich obciach sninského regiónu. Ide najmä o drevené a slamené úle; najviac zbierkových predmetov pritom pochádza z obce Stakčín (2).

Sviečkarstvu v sninskom regióne sa v súčasnosti venujú Daniel Valko a Patrik Baloga v Belej nad Cirochou, ako aj Miroslav Buraľ v Stakčíne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
			X	O		X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X				X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
		X				
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X, O	X	X	X	
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X		X	X	X, O	O
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X, O		X	X		X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
			X		X, O	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Výšivkárstvo

Predstavuje domovú výrobu výšiviek pre vlastnú potrebu, resp. na predaj. Ide vlastne o zdobenie podkladového materiálu (textil, koža) priadzou alebo ručne, alebo pomocou šijacieho stroja.

Prvé stopy po vyšívaní na území Slovenska siahajú do 3. storočia p. n. l. V období stredoveku sa výšivka uplatnila na cirkevnom oblečení, neskôr prenikla do oblasti panského odievania, na panovnícke dvory, resp. do mestského prostredia. V dedinskom prostredí sa zas vyšívanie rozšírilo v 19. storočí.

Rozšírenie na Zemplíne

Výšivkárstvo ako osobitný výtvarný prejav v ľudovom textile sa prejavilo vo všetkých zemplínskych regiónoch. Estetické cítenie žien bolo pritom výrazne vyjadrené v odevnom a bytovom textile.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

Pri výskume bolo remeslo historicky zaznamenané vo všetkých sídlach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je táto činnosť zdokumentovaná v siedmich sídlach sninského regiónu. Ide predovšetkým o výšivky na ručníkoch, plachtách, obliečkach, resp. na jednotlivých súčiastkach ľudového odevu; najväčší počet zbierkových predmetov pritom pochádza z Novej Sedlice (6), zo Stakčína (14) a Sniny.

Ľudový odev bol prirodzenou súčasťou i ozdobou mnohých slávnostných príležitostí a sviatkov. Takmer všetky súčasti odevu, aj iné tkaniny v domácnosti pritom v minulosti zdobila výšivka. Najrozšírenejšie boli rastlinné ornamenty, vyšívané plochým stehom, resp. geometrizované ornamenty, realizované krížikovou výšivkou.

Výnimočnosť sninského regiónu predstavuje krížikové vyšívanie vlnou – to bolo po druhej svetovej vojne silne ovplyvnené ukrajinskými vzormi.

Zvláštnosťou je i vyšívanie na *„civku“*, zaznamenané v Uličskej doline (Nová Sedlica).

Najstaršie ornamenty na výšivkách boli pritom geometrické, novšie sú ornamenty rastlinné.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X	X	X	X	X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X, O	X	X	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica

	X	X, O	X	X, O	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X	X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
	X, O	X	X, O	X	X, O	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X	X	X	X, O	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X	X, O	X	

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Zámočníctvo

Toto remeslo sa zaoberá výrobou zámkov, kľúčov, stavebného a nábytkového kovania, železných truhlíc a rôznych úžitkových predmetov zo železa. Vyvinulo sa pritom z kováčstva.

Zámočníci sa podľa národnosti majstrov a druhu výrobkov rozdeľovali na uhorských (vyrábali ostrohy, zámky či kľúče) a nemeckých (zhotovovali zámky, kľúče a iné železné úžitkové predmety).

Najstarší údaj o zámočníkovi – kľučiarovi – pochádza z roku 1657 a obsahuje ho urbár humenského panstva; túto činnosť vykonával Ján Lakatoš v Snine. V roku 1686 zas Terézia Keglevičová oslobodila kľučiara Valentína Čemerného z Dlhého nad Cirochou od daňových povinností. V roku 1846 sa zámočník spomína i v Ubli (Vasiľ Gazovič) a v roku 1869 v Jozefovej doline (Edo Zaremba, narodený v roku 1842 v Jozefovej doline).

Na začiatku 20. storočia v sninskom regióne pôsobili zámočníci v Snine (1) a Starine (1).

Rozšírenie na Zemplíne

Zámočníctvo na Zemplíne bolo sústredené najmä do väčších miest – Humenného a Michaloviec; odtiaľ sa potom rozšírilo aj do sninského regiónu.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X		X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo menované remeslo historicky zaznamenané v piatich obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je táto činnosť zdokumentovaná v piatich obciach sninského regiónu. Ide predovšetkým o zámky, ktoré sa nachádzajú na dverách drevených chrámov v Hrabovej Roztoke, Kalnej Roztoke, Uličskom Krivom, Novej Sedlici (chrám bol premiestnený do skanzenu VM HE) a Zboji (chrám preniesli do skanzenu ŠM BJ).

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
					X	
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
		O		O		
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
				O		
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka
			X			
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Ulič
	X				X	
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	O		O	X		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

Zdobenie kraslíc

Ide o domáce zdobenie vajíčok na veľkonočné sviatky. V sninskom regióne bola pritom najviac rozšírená jedna z najstarších techník zdobenia vajíčok – technika voskovej batiky. Táto archaická forma zdobenia spočívala v striedavom farbení a voskovaní. Charakteristická je tak viacfarebná výzdoba (červená, modrá, zelená, žltá – najviac sedem farieb). Ornamenty sa vytvárali nanášaním roztopeného včelieho vosku na škrupinu a následným namáčaním v roztoku s prírodnými farbivami. Postupovalo sa pritom od najsvetlejšieho roztoku po najtmavší. Na každej vrstve sa voskom vytvoril ornament, ktorý konzervoval príslušný farebný odtieň na škrupinke pod ním pri namočení do ďalšieho

roztoku. Vosk sa v tomto regióne nanášal najmä pomocou špendlíkových hlavičiek rôznej veľkosti. Základné tvary, pomocou ktorých sa vytváral ornament, predstavovali bodka a kvapka (tá vznikala predĺžením bodky pohybom ruky). Na záver sa vosk na vajíčku nahrial a zotrel, čím boli odhalené jednotlivé farebné ornamenty.

V minulosti sa na zdobenie zvyčajne používali dostupné uvarené vajíčka (hlavne slepačie, v niektorých lokalitách i kačacie či husacie), ktoré sa nevyfukovali. Verilo sa totiž, že vajíčko má plnú magickú moc iba neporušené. Neskôr, keď sa zmenila funkcia zdobenia a obdarovávania z magicko-obradového daru na estetickú, kvôli dlhšej trvanlivosti a ľahšej manipulácii sa na zdobenie začali používať výduvky. K pôvodným archaickým technikám sa tiež začali pridávať ďalšie techniky, ale aj druhy vajíčok (pštrosie, prepeličie, holubie), resp. zdobenie rôznych materiálov v tvare vajíčka (polystyrénové formy, vajíčka z papiera, zo skla alebo z dreva). Spomedzi všetkých techník a kombinácií možno okrem voskovej batiky spomenúť i voskovanie, farbenie, madeiru, patchwork, odrôtovanie, olepovanie, leptanie, quilling, aplikáciu paličkovanej čipky alebo háčkovanie.

V sninskom regióne – podobne, ako v iných regiónoch – predstavovali kraslice (*pisanki*) odmenu, ktorú dostávali mládenci od dievčat za oblievačku na Veľkonočný pondelok. Išlo najmä o techniky voskovania, voskovej batiky či vyškrabávania. V roku 1959 sa zdobeniu kraslíc venovali v Brezovci (Mária Pavlovičová a Anna Kičevová), Dúbrave (Júlia Paulinová a Anna Gejzová), Hostoviciach (Ján Olenovčin mladší), Kolonici (Mária Sabačová), Ladomirove (Mária Kobanová), Novej Sedlici (Marta Diničová, Janka Gičová a Mária Prokopová), Ostrožnici (Anna Masičová), Parihuzovciach (Anna Jacošová a Mária Lukačejdová), Pichnom (Mária Popadičová), Runine (Viera Černegová), Ruskej Volovej (Helena Šuličová), Ruskom (Helena Baliková a Júlia Hribová), Smolníku (Helena Lipová), Strihovciach (Anna Apiarová), Ubli (Mária Čopová a Anna Wajchapartová), Uličskom Krivom (Helena Hricová), vo Veľkej Poľane (Ján Kriška), v Zemplínskych Hámroch (Mária Zenknerová) a vo Zvale (Anna Klecová), pričom boli zhotovované jednofarebné, viacfarebné i voskované kraslice. Regionálnu zvláštnosť predstavovala technika nalepovania voskových šúľkov na vajíčka (Kolonica) a zdobenie voskovou tyčkou (Kalná Roztoka).

Zdobeniu vajíčok sa dodnes vo väčšej miere (na predaj alebo výstavy) v sninskom okrese venujú viaceré ženy aj muži, a to zo Sniny, Stakčína, z Belej nad Cirochou a Kolonice. V mnohých domácnostiach sa však kraslice zdobia iba pre vlastnú potrebu, resp. ako ukážka pre deti.

Rozšírenie na Zemplíne

Zdobenie kraslíc ako výrazný výtvarný prejav veľkonočného zvykoslovia bolo rozšírené vo všetkých regiónoch Zemplína. Severný Zemplín bol pritom známy technikou zdobenia vajec voskom a voskovou batikou. Najväčší rozvoj dosiahlo dané remeslo hlavne v medzilaboreckom regióne (Čertižné, Zbudská Belá, Borov), ktorý je známy farebnou pestrosťou kraslíc, zhotovovaných už spomínanými dvoma technikami. Ďalšie strediská, využívajúce uvedenú techniku, sa nachádzajú v okrese Humenné (Oľka, Repejov). Kraslice zo sobranského, z michalovského a vranovského regiónu boli farebne menej výrazné, pričom sa používali i techniky olepovania slamou alebo farbenia v odvare z cibuľových šupiek.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých oblastiach Zemplína dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Región	Humenné	Medzilaborce	Michalovce	Snina	Sobrance	Vranov nad Topľou
	X	X	X	X	X	X

Poznámka: X – literárny údaj

Rozšírenie v sninskom regióne

V rámci výskumu bolo dané remeslo historicky zaznamenané vo všetkých obciach sninského regiónu. V zbierkových fondoch zemplínskych múzeí a v rôznych iných zbierkových fondoch je toto remeslo zdokumentované v štyroch obciach sninského regiónu. Konkrétne ide o kraslice v zbierkovom fonde VM HE.

V súčasnosti sa zdobeniu kraslíc v sninskom regióne venuje Jarmila Lattová v Stakčíne.

Prehľad rozšírenia remesla v jednotlivých sídlach sninského regiónu dokumentuje nasledujúca tabuľka:

Obec	Belá nad Cirochou	Brezovec	Čukalovce	Dara	Dlhé nad Cirochou	Dúbrava
	X, O	X	X	X	X	X
Obec	Hostovice	Hrabová Roztoka	Jalová	Kalná Roztoka	Klenová	Kolbasov
	X	X	X	X	X	X
Obec	Kolonica	Ladomirov	Michajlov	Nová Sedlica/ Rozdiel	Osadné/ Telepovce	Ostrožnica
	X, O	X	X	X	X	X
Obec	Parihu-zovce	Pčoliné	Pichne	Príslop	Runina	Ruská Volová
	X	X	X	X	X	X
Obec	Ruské	Ruský Potok	Snina	Smolník	Stakčín	Stakčínska Roztoka

	X	X	X, O	X	X, O	X
Obec	Starina	Strihovce	Šmigovec	Topoľa	Ubľa	Uličˇ
	X	X	X	X	X	X
Obec	Uličské Krivé	Veľká Poľana	Zboj	Zemplínske Hámre/Jozefova dolina	Zvala	
	X	X	X	X		

Poznámka: X – literárny údaj, O – dokumentačný (nálezový) údaj

ZÁVER

V rámci inventarizácie remesiel bolo v sninskom regióne identifikovaných 32 remesiel, ktoré možno svojím charakterom považovať za ľudové, prípadne umelecké. Podchytené neboli tie, ktoré mali charakter stavebný, hospodársky alebo priemyselný (murárstvo, krajčírstvo, obuvníctvo, baníctvo, hámorníctvo či uhliarstvo).

Najviac remesiel bolo identifikovaných v meste Snina (25) a obciach Stakčín (19), Zboj (18), Nová Sedlica (17), Topoľa (17), Ruské (17), Kolbasov (16), Ubľa (16), Hostovice (15) a Starina (15); prehľad jednotlivých remesiel podľa lokalít je uvedený v prílohe č. 33.

Remeslá sninského regiónu možno pritom rozdeliť do troch okruhov, ktoré súvisia s/so:

- **valašskou kolonizáciou** (zaradiť tu možno remeslá ako salašníctvo, valchárstvo, tkáčstvo z ovčej vlny, gubárstvo, krpčiarstvo, ikonopisectvo, iluminátorstvo, tesárstvo alebo šindliarstvo);
- **majerským hospodárením zemepánov** (ide tu predovšetkým o remeslá ako kováčstvo, kolárstvo, tkáčstvo z konope, hrnčiarstvo, debnárstvo či zámočníctvo);
- **železiarskou výrobou v Jozefovej doline** (patria tu remeslá ako kováčstvo, dechtárstvo, sklárstvo, resp. garbiarstvo);
- **socializmom** (zaradiť sa tu dajú remeslá ako metlárstvo či hrnčiarstvo).

V porovnaní s inými mestami v regióne Zemplína je pre Sninu charakteristické to, že žiadne remeslo tu nikdy nenadobudlo väčší rozmach, ktorý by viedol k založeniu remeselného cechu.

Na základe získaných poznatkov z historických výskumov, charakteristík remesiel i zo zachovaných zbierkových predmetov možno zároveň vysloviť niektoré odporúčania z hľadiska potreby rozvoja sninského regiónu. Je teda žiaduce:

- rozvíjať a prezentovať remeslá s charakteristickou vlnovou kultúrou (tkáčstvo z ovčej vlny s výrobkami a so vzormi, typickými pre tento región, akými boli vlnené koberce, vlnené výšivky, vlnené chustky, vlnené rukavice a vlnené zápästky);
- obnoviť remeslá, súvisiace so salašníctvom (krpčiarstvo a výroba črpákov, resp. trembít);

- podporiť remeslá, teritoriálne viazané iba na sninský región (šindliarstvo, ikonopisectvo či iluminátorstvo);
- udržať, resp. viac rozvinúť hrnčiarstvo v Snine s jeho typickým grafickým prejavom;
- udržať i rozvinúť remeslá, súvisiace so železiarstvom a s hámorníctvom, a to v rámci Hámorského náučného chodníka v Zemplínskych Hámroch;
- obnoviť a prezentovať stredoveké remeslá v rámci areálu sninského kaštieľa (kováčstvo, hrnčiarstvo, mlynárstvo, sviečkarstvo, obuvníctvo, tkáčstvo alebo remenárstvo).

PRAMENE A LITERATÚRA (VÝBER)

Archívy

- Borsód-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Zemplén Levéltára Sátoraljaújhely
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR) – Štátny archív v Prešove
- MV SR – Štátny archív v Prešove, pobočka v Humennom
- Archív Ústavu etnografie SAV v Bratislave

Internet

- http://www.arcanum.hu/mol/
- http://www.etnofolk.sk/
- https://familysearch.org/

Základná literatúra

- BEŇUŠKOVÁ, Zuzana a kol. *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava : Veda, 2005. 241 s.
- BOTÍK, Ján - SLAVKOVSKÝ, Peter a kol. *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska, I. a II. zväzok.* Bratislava : Veda, 1995. 484 s. (I. zv.) a 448 s. (II. zv.).
- BURAĽ, Miroslav - MAKARIV, Jozef - MOLNÁR, Martin. *Snina*. Snina : Matica slovenská, 2013.
- BURAĽ, Miroslav. *Kalná Roztoka (1567 – 2018) Кална Розтока*. Kalná Roztoka : Obecný úrad Kalná Roztoka, 2018.
- CIMA, Juraj - FEDIČ, Vasil - KOVÁČ, Andrej. *Pčoliné*. Pčoliné : Obecný úrad Pčoliné, 1998.
- ČAVARGOVÁ, Anna - GUZEJ, Juraj. *Ubľa – Вубля v zrkadle stáročí*. Ubľa : Obecný úrad Ubľa, 2010.
- ČIŽMÁR, Marián - KAPRÁĽ, Pavol. *Ty, moja rodná Belá...* Belá nad Cirochou : Obecný úrad Belá nad Cirochou, 2001.
- FEDIČ, Vasil a kol. *Uličská dolina.* Zboj : SOMUD, 2002.
- FEDIČ, Vasil. *Ulič.* Ulič : Obecný úrad Ulič, 1996.
- HAVRIĽAK, Michal. *Tak sme žili.* Humenné, 2014.
- HIRJAK, Michal. *Вирощування конопель та виробництво домотканого сукна в селі Руське Гуменськохо округу*. In: Vedecký zborník MUK Svidník, č. 17, 1991, s. 183-201.
- HOFFMAN, Ladislav - STANKOVSKÝ, Aladár. *Z dejín Sniny a okolia.* Snina : MNV Snina, 1976.
- HRIVŇÁK, Juraj. *Veľká Poľana.* Humenné, 2014.

- CHUDIKOVÁ, Anna. *Способи виготовленя та типи домотканих текстилів серед русинів – українців північно-східних областей Словаччини.* In: Vedecký zborník MUK Svidník, č. 22, 2001, s. 301-310.
- MIKULA, Daniel. *Dlhé nad Cirochou : Obec, farnosť.* Dlhé nad Cirochou : Dlhé nad Cirochou, 1995. 79 s.
- MOLNÁR, Martin. *Zemplínske Hámre.* Zemplínske Hámre : Obecný úrad Zemplínske Hámre, 2005. 80 s.
- ONDIKA, Pavol a kol. *Snina.* Snina : Matica slovenská, 1999.
- PELLOVÁ, Daniela - BURAĽ, Miroslav - CAPOVÁ, Viktória. *Kaštieľ v Snine.* Snina : MsÚ Snina, 2017.
- PODOLÁK, Ján a kol. *Horná Cirocha.* Humenné : Vlastivedné múzeum Humenné, 1985. 624 s.
- POPOVIČ, Michal - HIRJAK, Michal - SISÁK, Miron. *Pichne.* Pichne : Obecný úrad Pichne, 1997. 147 s.
- PRANDA, Adam. *Systematický výskum súčasného stavu ľudovej umeleckej tvorivosti v okrese Snina.* Rukopis. Bratislava : Ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti, 1959. 39 s.
- RUDÍK, Juraj. *Práca je život, život je práca*. In: Národopisné informácie. 1/87. Bratislava : Národopisný ústav SAV a Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV, 1987, s. 47-157.
- SOPOLIGA, Miroslav. *Етнографічна спадщина В. П. Латти.* In: Vedecký zborník MUK Svidník, č. 19, 1994, s. 96-162.
- ŠÍPKOVÁ, Želmíra. *Pestovanie textilných rastlín a proces výroby nití v oblasti Hornej Cirochy.* In: Vedecký zborník MUK Svidník, č. 12, 1985, s. 437-456.
- TEREK, Štefan - PRISLUPSKÝ, Ján. *Stakčín.* Humenné : Okresné vlastivedné múzeum Humenné, 1969. 77 s.
- ZAŤKO, Peter. *Domácka výroba na Slovensku a na Podkarpatskej Rusi.* Bratislava : Hospodárske rozhľady, 1931. 181 s.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1: Obrazová príloha k debnárstvu
Príloha č. 2: Obrazová príloha k dechtárstvu
Príloha č. 3: Obrazová príloha k drotárstvu
Príloha č. 4: Obrazová príloha ku garbiarstvu
Príloha č. 5: Obrazová príloha ku gubárstvu
Príloha č. 6: Obrazová príloha k hrnčiarstvu
Príloha č. 7: Obrazová príloha k ikonopisectvu
Príloha č. 8: Obrazová príloha k iluminátorstvu
Príloha č. 9: Obrazová príloha ku kamenárstvu
Príloha č. 10: Obrazová príloha ku kolárstvu
Príloha č. 11: Obrazová príloha ku korytárstvu
Príloha č. 12: Obrazová príloha ku košikárstvu
Príloha č. 13: Obrazová príloha ku kotlárstvu
Príloha č. 14: Obrazová príloha ku kováčstvu
Príloha č. 15: Obrazová príloha ku kožušníctvu
Príloha č. 16: Obrazová príloha ku krpčiarstvu
Príloha č. 17: Obrazová príloha k metlárstvu
Príloha č. 18: Obrazová príloha k remenárstvu
Príloha č. 19: Obrazová príloha k rezbárstvu
Príloha č. 20: Obrazová príloha k salašníctvu
Príloha č. 21: Obrazová príloha k sklárstvu
Príloha č. 22: Obrazová príloha k spracovaniu rohoviny
Príloha č. 23: Obrazová príloha k stolárstvu
Príloha č. 24: Obrazová príloha k šindliarstvu
Príloha č. 25: Obrazová príloha k tesárstvu
Príloha č. 26: Obrazová príloha ku tkáčstvu
Príloha č. 27: Obrazová príloha k tokárstvu
Príloha č. 28: Obrazová príloha k valchárstvu
Príloha č. 29: Obrazová príloha k voskárstvu
Príloha č. 30: Obrazová príloha k výšivkárstvu
Príloha č. 31: Obrazová príloha k zámočníctvu
Príloha č. 32: Obrazová príloha k zdobeniu kraslíc
Príloha č. 33: Tabuľka rozšírenia remesiel v sninskom regióne podľa sídel